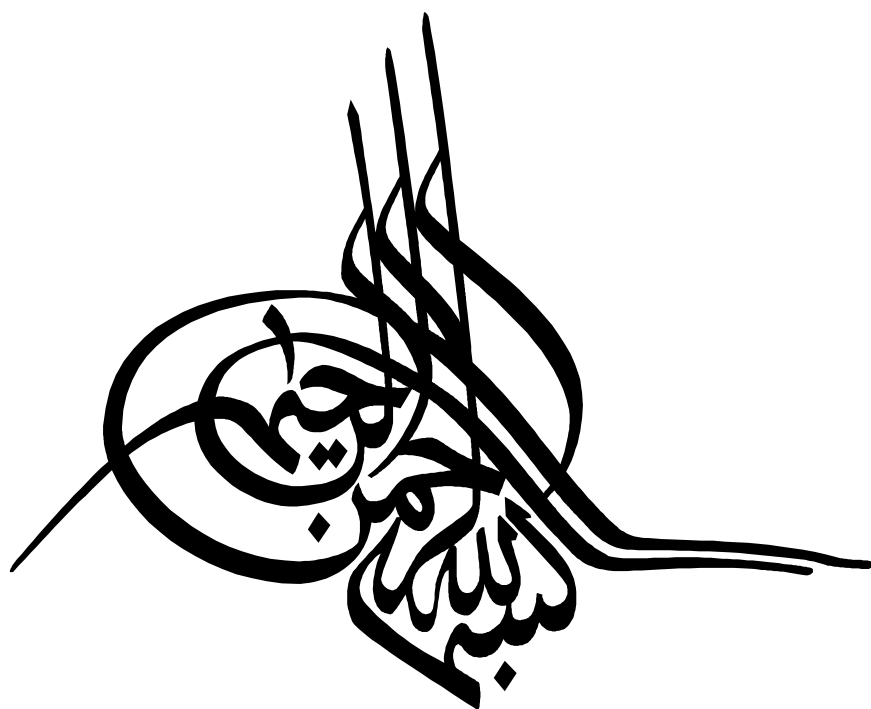

سازمان امور مالیاتی کشور

امکان سنجی برقراری مالیات بر سود سپرده‌های بانکی در ایران

معاونت پژوهش، برنامه ریزی و امور بین الملل

دفتر پژوهش و برنامه ریزی

۱۳۹۴-۹۵

شناسنامه

عنوان: امکان سنجی برقراری مالیات بر سود سپرده‌های بانکی در ایران

نام معاونت: پژوهش، برنامه‌ریزی و امور بین‌الملل

نام دفتر: پژوهش و برنامه‌ریزی، قراردادها و امور بین‌الملل

نام گروه: مطالعات و تحقیقات مالیاتی

پدیدآورندگان: محسن حسنی، سید یحیی موسوی، مصطفی جعفری‌پرور، اشکان هراتی، محمدجواد ناخدا

ناظران علمی: احمد زمانی، مرتضی ملانظر، آیت زایر

مدیر مطالعه: محمدرضا عبدی

تاریخ انتشار: ۱۳۹۵

شماره:

خلاصه مدیریتی

- از مهمترین مأموریت‌های نظام مالیاتی کشور در شرایط اقتصادی موجود و تأکید قوانین و مقررات (از جمله قانون برنامه پنجم توسعه)، اصلاح و هدفمندسازی معافیت‌ها و مشوق‌های مالیاتی می‌باشد. در حالی که قانونگذار با اهدافی مانند حمایت از تولید، تشویق سرمایه‌گذاری، توسعه صادرات، توسعه منطقه‌ای، حمایت از بخش یا صنعتی خاص و ... مشوق‌ها و معافیت‌هایی را اعطا نموده است، ارزیابی و بررسی این معافیت‌ها از نظر هزینه و منافع که در پی دارند و نیز مبانی نظری اعطای آنها، ضروری می‌باشد.

- یکی از این معافیت‌ها، معافیت مقرر در ماده ۱۴۵ ق.م.م می‌باشد. طبق این ماده، سود متعلق به حساب‌های پس‌انداز و سپرده‌های مختلف نزد بانک‌های ایرانی از پرداخت مالیات معاف است. از اهداف اعطای این معافیت می‌توان به حمایت از صنعت بانکداری، جذب منابع و افزایش پس‌انداز ملی به منظور هدایت آنها در بخش‌های مولد جامعه اشاره نمود که در عین حال تحقق این اهداف با هزینه‌هایی از جمله زیان ناشی از کاهش درآمدهای مالیاتی همراه است. این در حالی است که تجربیات سایر کشورها و نیز مباحث نظری موجود، حکایت از این امر دارند که بررسی و در صورت لزوم تجدیدنظر در این معافیت، ضروری به نظر می‌رسد.

- طبق اصول یک سیستم مالیاتی مطلوب به ویژه اصل برابری و عدالت، از تمام درآمدهایی که عاید اشخاص می‌شود بایستی مالیات اخذ شود. ماهیت درآمد کسب شده نیز در طراحی سیاست مالیاتی تأثیرگذار است. براین اساس در صورتی که تصمیم بر اتخاذ رفتار مالیاتی تبعض‌آمیز با درآمدهای حاصله توسط اشخاص باشد، لازم است مزایای مالیاتی به درآمدهایی اعطا شود که مولد بوده و ناشی از تلاش شخص باشد. بدین ترتیب تأکید بر اخذ مالیات از درآمدهایی که از کار و تلاش شخص حاصل نشده‌اند از جمله سود سپرده‌های بانکی ضروری می‌باشد.

- همچنین در صورتی که نرخ سود سپرده‌های بانکی بیش از حد معینی، افراد جامعه را ترغیب به کسب درآمد از طریق سپرده‌گذاری نموده و انگیزه آنها را برای کار و انجام فعالیت اقتصادی کاهش می‌دهد. در نتیجه منابع مالی جامعه از بخشهای مولد اقتصاد خارج شده که این امر، کاهش ظرفیت مالیاتی اقتصاد کشور را در پی دارد.

- از سوی دیگر در شرایط بالا بودن نرخ سود سپرده‌ها، بانکها برای تأمین مالی سود پرداختی به سپرده‌گذاران خود، بایستی تسهیلات بانکی را با نرخ بالاتری به فعالین اقتصادی پرداخت کنند. این سیاست هزینه‌های تأمین مالی

بخشهای مختلف اقتصاد از جمله بخش تولید را افزایش داده و در نتیجه کاهش سود فعالین و درآمدهای مالیاتی دولت به وقوع می پیوندد.

- بدین ترتیب کاهش سود سپرده ها می تواند از سویی منجر به بکارگیری بیشتر منابع مالی در فعالیتهای مولد شده و از سوی دیگر، کاهش هزینه انجام فعالیتهای اقتصادی را در پی داشته باشد که در هر دو حالت، درآمدهای مالیاتی را افزایش می دهد.

- همچنین اصلاح ساختار تأمین مالی از نظام بانکی به بازار سرمایه اثر مثبت دیگری است که در مورد وضع مالیات بر سود سپرده مطرح می شود.

- بررسی ها نشان می دهد بسیاری از کشورها نسبت به وضع مالیات بر سود سپرده اقدام نموده اند. نرخ مالیات بر سود سپرده در کشورهایی که این مالیات در آنها وضع شده، دارای دامنه وسیعی می باشد و از ۳ درصد تا ۴۱ درصد در نوسان است.

- عمده نگرانی در خصوص وضع مالیات بر سود سپرده های بانکی اثر منفی این نوع مالیات بر انگیزه های مردم بر سپرده گذاری منابع مالی در بانک هاست. وضع مالیات بر سود سپرده های بانکی به منزله کاهش سود پرداختی به افراد تلقی خواهد شد و عموماً اینگونه مطرح می شود که اعمال این نوع مالیات موجبات کاهش سپرده گذاری را در بانک های کشور فراهم می آورد. این در حالی است که مطالعات تئوریک طبق فروض مختلفی که در نظر می گیرند به نتایج متفاوتی نائل شده اند. بدین ترتیب که با وجود مطالعاتی که نگرانی مذکور را تأیید می کنند، مطالعاتی نیز وجود دارد که به این نتیجه رسیده اند که تحت شرایطی، معرفی مالیات بر سود سپرده حتی می تواند منجر به افزایش حجم پس انداز نیز گردند. طبق این مطالعات، اعمال مالیات بر سود سپرده، حرکت نقدینگی از بازارهای بی ثبات به سمت نظام بانکی و ایجاد ثبات در اقتصاد کشور را در پی دارد.

- به نظر می رسد چگونگی تأثیر مالیات بر سپرده بر حجم سپرده ها و میزان اثرگذاری آن، به شرایط کشور مورد بررسی از جمله ساختار بازار مالی و پولی، نظام بانکی و سیستم مالیاتی آن کشور بستگی دارد و نمی توان الگوی واحدی در این خصوص مطرح نمود.

- تفاوت در نوع اثرگذاری مالیات بر سپرده های بانکی در مطالعات تجربی نیز مشاهده می گردد. به طوری که در برخی مطالعات خارجی، تأثیر مالیات بر سود سپرده های بانکی بر حجم سپرده، مثبت بوده و در برخی دیگر نیز بی تأثیر عنوان شده است. برخی مطالعات داخلی نیز حاکی از آن است که گرچه کاهش نرخ سود واقعی در صورت

اعمال مالیات، منجر به کاهش حجم سپرده های پس انداز بانکی می شود، اما مقدار آن بسیار کوچک (۰,۰۱۶ واحد درصد) بوده که به نوعی بیان کننده این مسئله است که اعمال مالیات بر پس انداز بلندمدت باعث کاهش گسترده در حجم سپرده های بانکی نخواهد شد.

- مقدار درآمد مالیاتی که در صورت اعمال این نوع مالیات، قابل وصول می بود در سناریوهای مختلف قابل برآورد می باشد که برای سال ۱۳۹۲ در جدول زیر قابل مشاهده است. همان گونه که ملاحظه می گردد، مالیات از دست رفته این بخش رقم قابل توجهی می باشد.

نرخ مالیات بر سود	درآمد مالیاتی از دست رفته دولت در سال ۹۲ (میلیارد ریال)			مقایسه میانگین مالیات از دست رفته با کل مالیات وصولی در سال ۹۲
	حداقل	حداکثر	میانگین	
نرخ مالیاتی ۲۵٪	۴۰۸۱۰	۲۳۷۸۲۸	۱۳۹۳۱۹	۳۳٪ درآمدهای مالیاتی وصولی
نرخ مالیاتی ۱۵٪	۲۴۴۸۶	۱۴۲۶۹۷	۸۳۵۹۱	۲۰٪ درآمدهای مالیاتی وصولی
نرخ مالیاتی ۱۰٪	۱۶۳۲۴	۹۵۱۳۱	۵۵۷۲۸	۱۳,۵٪ درآمدهای مالیاتی وصولی
نرخ مالیاتی ۵٪	۸۱۶۲	۴۷۵۶۶	۲۷۸۶۴	۶,۷٪ درآمدهای مالیاتی وصولی

- طبق محاسبات صورت گرفته، وضع مالیات با نرخ حداقلی ۵ درصدی بر سود سپرده های بانکی اولاً نرخ های سودی که عملاً عاید سپرده گذاران می شود را به میزان اندکی کاهش داده و ثانیاً با توجه به ضریب برآوردی، میزان کاهش سپرده ها رقم چندان قابل ملاحظه ای نمی باشد.

- روشهای مختلفی برای اجرای فرآیند مالیات ستانی از سپرده های بانکی نیز می تواند مطرح شود که با توجه به ویژگی های نظام مالیاتی ایران، به نظر می رسد در صورت تصمیم به وضع این نوع مالیات، اعمال آن به صورت تکلیفی و با شرایط واحد برای انواع سپرده گذاران گزینه مطلوبی باشد. همچنین تعیین حد آستانه برای شمول مالیات و اعطای معافیت برای اشخاص با شرایط خاص قابل بررسی می باشد.

فهرست

۱. مقدمه	۱
۲. مبانی نظری	۲
الف- دلایل اخذ مالیات از سود سپرده	۲
ب- عوامل موثر بر تقاضای پول	۶
ج- آثار وضع مالیات بر درآمد حاصل از پس انداز	۸
۳. تجربیات سایر کشورها و مطالعات پیشین	۱۱
الف- تجربیات سایر کشورها	۱۱
ب- مطالعات تجربی	۲۰
۴. پیامدهای اخذ مالیات از سود سپرده های بانکی	۲۱
الف- بررسی رفتار سپرده گذاران	۲۱
ب- اثرات درآمدی اخذ مالیات از سود سپرده	۲۵
ج- مقایسه مالیات بر سود با منابع مختلف درآمدی	۳۰
۵. نتیجه گیری و پیشنهادات	۳۲
۶. منابع و مآخذ	۳۳

۱. مقدمه

۱. کاهش وابستگی به درآمدهای نفتی و افزایش نقش مالیات در تامین مالی بودجه دولت به عنوان منبع با ثبات و پایدار همواره از دغدغه های دولت بوده است. تبلور این امر در برنامه های توسعه به ویژه از برنامه سوم توسعه اقتصادی تاکنون مشهود بوده و در سال های اخیر نیز به واسطه وضعیت حاکم بر اقتصاد کشور و اعمال تحریم های مختلف و تحت تاثیر قرار گرفتن درآمدهای نفتی، بیش از پیش آشکار شده است.

۲. بدون تردید ارتقاء جایگاه مالیات در نظام تامین مالی بودجه دولت، مستلزم ارتقاء سیستم مالیاتی و افزایش کارایی آن می باشد. رشد و ثبات اقتصادی، افزایش شفافیت در اقتصاد و کاهش حجم اقتصاد غیررسمی جهت کاهش فرار مالیاتی، ایجاد پایگاه جامع اطلاعات اقتصادی، افزایش بهره وری نیروی انسانی، گسترش پایه های مالیاتی، هدفمند نمودن معافیت ها و مشوق های مالیاتی از جمله عواملی هستند که افزایش درآمدهای مالیاتی کشور را در پی خواهند داشت. بررسی دقیق و اجرای هر یک از عوامل مذکور می تواند بستری مناسب در جهت افزایش کارایی نظام مالیاتی کشور و نیز مقدمات قطع وابستگی بودجه به درآمدهای نفتی را فراهم آورد. در این راستا یکی از مهمترین مأموریت های نظام مالیاتی کشور در شرایط فعلی اقتصاد کشور و نیز تکلیف قوانین و مقررات (از جمله قانون برنامه پنجم توسعه)، اصلاح و هدفمند نمودن مشوق های مالیاتی می باشد. اگرچه حمایت از تولید، تشویق سرمایه گذاری، تقویت صادرات، توسعه منطقه ای، حمایت از بخش یا صنعتی خاص از اهداف اصلی اعطای مشوق های مالیاتی قلمداد می شوند، اما ارزیابی و بررسی دقیق هزینه ها و منافع این مشوق ها و نیز پشتوانه نظری اعطای آنها، ضروری می باشد.

۳. یکی از معافیت های اعطایی در نظام مالیاتی ایران، معافیت مقرر در ماده ۱۴۵ ق.م.م می باشد. طبق این ماده، سود متعلق به هر عنوان به حساب های پس انداز و سپرده های مختلف نزد بانک های ایرانی، از پرداخت مالیات معاف است. از اهداف اعطای این معافیت می توان به حمایت از صنعت بانکداری، جذب منابع و افزایش پس انداز ملی به منظور هدایت آنها در بخش های مولد جامعه اشاره نمود. در عین حال که پیگیری این سیاست با هزینه های زیادی از جمله کاهش درآمدهای مالیاتی همراه است، تجربه سایر کشورها و نیز ادبیات موضوع بر لزوم تجدیدنظر در این سیاست، دلالت دارند. به همین دلیل در این گزارش تلاش شده تا ضمن بررسی معافیت های مالیاتی سود سپرده های بانکی، پیامدهای اصلاح آن در ابعاد مختلف مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد.

۴. در این گزارش ابتدا مبانی نظری وضع مالیات بر سود سپرده و عوامل تاثیرگذار بر سپرده های بانکی بررسی می شود. سپس مطالعات و تجربیات سایر کشورها در زمینه اخذ این مالیات مورد بحث قرار خواهد گرفت. بخش بعدی گزارش به بررسی پیامدهای وضع مالیات بر سود سپرده اختصاص دارد. در این بخش ابتدا نحوه واکنش سپرده گذاران به تغییر در میزان سود سپرده ها و سپس اثر وضع مالیات موضوعه بر درآمد مالیاتی بررسی می گردد. سرانجام در بخش پایانی، جمع بندی گزارش و نیز راهکارهای پیشنهادی ارائه خواهد شد.

۲. مبانی نظری

۵. مبانی نظری وضع مالیات بر سود سپرده های بانکی حول دو پرسش اساسی می چرخد: نخست، دلایل وضع مالیات بر سود سپرده های بانکی کدامند؟ و دوم، تاثیر وضع مالیات مذکور بر رفتار سپرده گذاران بانکی چگونه است؟. در این بخش تلاش می شود تاحدی پاسخ سوالات فوق داده شود.

۲-۱) دلایل اخذ مالیات از سود سپرده

۶. براساس اصل برابری و عدالت در مالیات ستانی، باید نسبت به تمام درآمدهایی که عاید اشخاص می شود، مالیات وضع شود. با این حال، دولت ها با توجه به سیاست های اقتصادی و اجتماعی خود، برخی از درآمدها را به منظور توسعه بخش خاصی از فعالیتهای اقتصادی و یا توسعه منطقه ای و یا حمایت از طبقه ای معین از اشخاص جامعه از پرداخت مالیات معاف می نمایند.

۷. علاوه بر اهداف و سیاستهای کلان اقتصادی، ماهیت درآمد کسب شده نیز در نوع طراحی سیاست مالیاتی تأثیرگذار است. بر این اساس، چنانچه سیاستگذاران تصمیم بگیرند، رفتار مالیاتی تبعض آمیزی با برخی از درآمدهای حاصله توسط اشخاص داشته باشند، لازم است این امتیازات مالیاتی به آن دسته از درآمدهایی اعطا شود که مولد بوده و ناشی از تلاش و فعالیت شخص باشد. بدین ترتیب اخذ مالیات از درآمدهایی که از کار و تلاش شخص حاصل نشده اند از جمله سود سپرده های بانکی ضروری می باشد. در این ارتباط، اشاره به تقسیم بندی اداره درآمد داخلی آمریکا (IRS) از درآمدها می تواند برای درک بیشتر موضوع مفید باشد:

الف- درآمدهای حاصله از کار و فعالیت^۱

هرونوع درآمدی که حاصل کار و فعالیت افراد باشد. در این ارتباط می توان به درآمد حاصل از اشتغال به کار و تجارت اشاره کرد. عموماً مقدار درآمدی که از این راه حاصل می شود بستگی به زمان و تلاشی است که برای آن صرف می گردد و بدون کار بیشتر، آموزش و داشتن مهارت بالا نمی توان این درآمد را افزایش داد. مهمترین مزیت این نوع درآمد این است که در بسیاری از موارد نیاز به سرمایه اولیه ندارد.

ب- درآمد اوراق بهادار^۲

هر نوع درآمدی که با خرید و فروش دارایی و اوراق بهادار مرتبط باشد و دارای ارتباط نزدیکی با مفهوم عایدی سرمایه است. درآمد حاصل از خرید و فروش اوراق بهادار و املاک از جمله این درآمدها می باشد.

ج- درآمد بادآورده یا منفعل^۳

درآمدی که ناشی از کار نبوده و حاصل از دارایی هایی است که در اختیار فرد است. سه دسته درآمد مهمی که مبتنی بر دارایی است شامل اجاره دریافتی از تملک دارایی های غیرمنقول، بهره دریافتی از تملک دارایی های مالی و سود ناشی از تملک تجهیزات سرمایه ای از جمله این درآمدها می باشند. اجاره دارایی و املاک، حق الامتیاز، حق اختراع و سود دریافتی بابت سپرده های بانکی از جمله سایر درآمدهای این دسته است. به منظور بازتوزیع درآمد و تشویق به به کارگیری دارایی ها در فعالیتهای مولد، درآمدهای منفعل عموماً مشمول مالیات می باشند. همچنین به دلیل داشتن تفاوت ماهوی با درآمدهایی که ناشی از فعالیتهای مولد است، سیستمهای مالیاتی رفتار متفاوتی با این نوع درآمدها دارند. بنابراین با توجه به اصل عدالت و برابری در نظام مالیاتی و ماهیت درآمدهای منفعل، اخذ مالیات از سود سپرده ضروری می باشد. همچنین با توجه به توسعه و گسترش نظام بانکی کشور، برای اعطای مشوق به این بخش توجه چندانی وجود به نظر نمی رسد.

^۱ Active or earned income

^۲ Portfolio income

^۳ Passive or unearned income

علاوه بر موارد مذکور، این نکته نیز حائز اهمیت است که وضع این نوع مالیات پیچیدگی و مشکلات اجرایی بسیار کمی دارد. به بیان دیگر به دلیل اینکه این مالیات توسط شخص ثالث (بانکها) به صورت تکلیفی دریافت می شود، هزینه وصول و تمکین بسیار ناچیزی برای نظام مالیاتی دارد.

۸. یکی دیگر از دلایلی که در تشریح لزوم اخذ مالیات از سود سپرده های بانکی بیان می شود، اثرات منفی و غیرمستقیمی است که بالا بودن سود سپرده های بانکی بر فعالیتهای اقتصادی و در نتیجه درآمدهای مالیاتی دارد که می توان آن را از جهات مختلفی مطرح نمود:

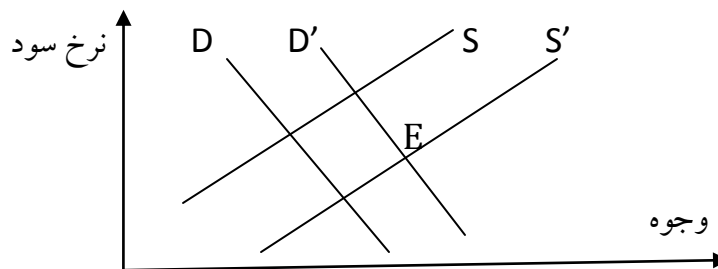
- نخست اینکه در صورتی که نرخ سود سپرده های بانکی بیش از حد معینی (که بستگی به شرایط اقتصادی کشور دارد)، افراد جامعه را ترغیب به کسب درآمد از طریق سپرده گذاری نزد بانک ها نموده و انگیزه آنها را برای کار و انجام فعالیت اقتصادی کاهش می دهد. در نتیجه منابع مالی جامعه از بخشهای مولد اقتصاد خارج و صرف پس انداز می گردد. این امر، کاهش ظرفیت مالیاتی اقتصاد کشور را در پی دارد. البته چگونگی بکارگیری اقتصادی سپرده های توسط سیستم بانکی کشور نیز در این خصوص اثر گذار می باشد.

- ملاحظه بعدی به اثر بالا بودن نرخ سود سپرده بر افزایش نرخ سود تسهیلاتی پرداختی نظام بانکی برمی گردد. بر این اساس، بانکها برای تأمین مالی سود پرداختی به سپرده گذاران خود، بایستی تسهیلات بانکی را با نرخ بالاتری به فعالین اقتصادی پرداخت کنند. در نتیجه هزینه های تأمین مالی بخشهای مختلف اقتصاد از جمله بخش تولید افزایش یافته و سود آنها کاهش می یابد. بدیهی است پایین آمدن سود فعالیتهای اقتصادی نیز کاهش درآمدهای مالیاتی را در پی دارد.

۹. اثر مالیات بر ساختار سرمایه نیز از ملاحظات است که در مبحث مالیات ستانی از سود سپرده می توان مطرح نمود. ساختار تأمین سرمایه از منابع مختلف از جمله نظام بانکی و بازار سرمایه یکی از مسایل مهم اقتصاد کشورهاست. به عنوان نمونه هر چه سهم تأمین مالی از نظام بانکی به نسبت انتشار سهام بیشتر باشد، ریسک ورشکستگی بیشتری به کسب و کار و در نتیجه اقتصاد کشور تحمیل می شود. این ریسک ناشی از پرداخت بهره ثابت بابت تأمین مالی بانکی است در حالی که تأمین مالی از طریق انتشار سهام، کسب و کار و اقتصاد کشور را در برابر شوکهای طرف عرضه و تقاضا انعطاف پذیر می کند. در این خصوص به طور خلاصه می توان مطرح نمود که قوانین و مقررات مالیاتی در ایران عمدتاً شرکتها را به سمت تأمین سرمایه از نظام بانکی سوق

می دهد. زیرا طبق بند ۱۸ ماده ۱۴۸ قانون مالیات های مستقیم هزینه های بهره و کارمزد پرداختی بابت وام، هزینه های قابل قبول مالیاتی محسوب می شوند، در حالی که انتشار سهام دارای هیچ مزیت مالیاتی نمی باشد. این امر به نوعی موجب افزایش تقاضای وجوه در اقتصاد نیز می شود. از سوی دیگر معافیت سود سپرده بانکی نیز موجب افزایش عرضه وجوه می گردد. بدین ترتیب هم عرضه و هم تقاضای وجوه از مزایای مالیاتی منتفع می شوند.

توضیحات مذکور در نمودار زیر به تصویر کشیده شده است. D تقاضای وجوه در صورتی که در مورد پذیرش هزینه سود به عنوان هزینه قابل قبول مالیاتی محدودیتهایی وجود داشته باشد و D' وضعیتی است که در این زمینه محدودیتی وجود نداشته باشد. S نیز نشان دهنده عرضه وجوه در صورتی است که سود سپرده مشمول مالیات باشد و در صورتی که مشمول مالیات نباشد عرضه وجوه برابر با S' خواهد بود. E نیز تعادل در وضعیت فعلی است که از یک سو سود سپرده های بانکی از مالیات معاف بوده و از سوی دیگر هزینه سود پرداختی بابت وام، بدون محدودیت به عنوان هزینه قابل قبول مالیاتی پذیرفته می شود. در چنین وضعیتی بخش زیادی از سرمایه از طریق وام تامین مالی می شود.

حال در صورتی که مالیات بر سود سپرده وضع شود، وضعیت تامین مالی به نقطه تقاطع S و D' انتقال می یابد که در آن با وجود افزایش نسبی در نرخ سود، مبلغ وجوه کمتری به نسبت وضعیت E از طریق وام بانکی تامین مالی خواهد شد و به نوعی اصلاح ساختار تامین سرمایه را در پی دارد. شایان ذکر است لزوم ایجاد محدودیت در زمینه پذیرش هزینه سود به عنوان هزینه قابل قبول مالیاتی از نتایج دیگر مباحث فوق می باشد.

۱۰. بدین ترتیب کاهش سود سپرده ها از طریق مالیات می تواند از سویی منجر به انتقال منابع مالی به فعالیتهای مولد شده و از سوی دیگر، کاهش هزینه های تامین مالی فعالیتهای اقتصادی را در پی داشته باشد که در هر دو حالت، درآمدهای مالیاتی افزایش می یابد.

۲-۲) عوامل موثر بر تقاضای پول

۱۱. پس از بررسی لزوم اخذ مالیات از سود سپرده های بانکی، بایستی نحوه واکنش سپرده گذاران به این سیاست مورد بررسی قرار گیرد. در این راستا با توجه به ارتباط نزدیک موضوع با مباحث تقاضای پول، به صورت خلاصه تقاضای پول و عوامل تاثیر گذار بر آن بیان خواهد شد.

۱۲. در ابتدا اشاره به تعریف پول و نقدینگی مفید به نظر می رسد. در یک تعریف رایج، حجم پول برابر است با مجموع اسکناس و مسکوک در دست مردم و سپرده های دیداری مردم نزد بانکها. سپرده های غیر دیداری نیز به عنوان دارایی هایی که به آسانی قابل نقد شدن دارند به عنوان شبه پول در نظر گرفته می شوند. نقدینگی نیز حاصل جمع پول و شبه پول می باشد. بر این اساس، سپرده های سرمایه گذاری مدت دار در بانکها، عموماً در دسته شبه پول قرار می گیرند و بخشی از نقدینگی را تشکیل می دهند. بدین ترتیب هر عاملی که موجب تغییر در تقاضای پول گردد، می تواند بر حجم شبه پول نیز تأثیر داشته باشد.

۱۳. اقتصاددانان بحث های فراوانی پیرامون تقاضای پول مطرح کرده اند که در نتیجه آن نظریه های تقاضای پول در طول زمان تکامل یافته است. تقاضا برای پول ناشی از نیازهایی است که با نگهداری آن قابل بر طرف شدن می باشند. به همین علت بین وظایفی که پول انجام می دهد و تقاضای پول ارتباط تنگاتنگی وجود دارد که عمده نظریه های تقاضای پول نیز بر همین اساس شکل گرفته اند. بطور کلی در ادبیات اقتصادی، تقاضای پول متأثر از عواملی مانند سطح درآمد افراد (دیدگاه مکتب کمبریج)، نرخ بهره (نشات گرفته از انگیزه سفته بازی کینز) و نرخ تورم انتظاری (ناشی از بازدهی کالاهای بادوام در دیدگاه فریدمن) می باشد. درخصوص عوامل مذکور در ادامه و بطور مختصر توضیحاتی ارائه می گردد:

- **درآمد:** با توجه به اینکه پول وسیله مبادله است، انتظار می رود با افزایش سطح درآمد افراد و افزایش مبادلات، تقاضای افراد برای نگهداری پول نیز افزایش یابد. بر این اساس بین تقاضای پول و درآمد افراد رابطه ای مستقیم برقرار می باشد.

- **نرخ تورم انتظاری:** افزایش نرخ تورم انتظاری، فرد را در نگهداری کالاهای بادوام با بازدهی بیشتر نسبت به نگهداری پول نقد ترغیب می نماید و بنابراین تمایل برای نگهداری کالاهای بادوام افزایش و

تمایل برای نگهداری پول نقد کاهش می یابد. از این رو رابطه ای معکوس بین نرخ تورم انتظاری و میزان تقاضای پول وجود دارد.

- **نرخ بهره:** از دیگر عوامل تاثیر گذار بر تقاضای پول، میزان نرخ بهره می باشد. با افزایش بازدهی اوراق قرضه و نیز افزایش نرخ بهره بانکی، تمایل افراد برای نگهداری پول نقد کاهش می یابد، زیرا با افزایش بازدهی این دارایی ها که جایگزین پول می باشند فرد برای بهره مند شدن از بازدهی بالاتر سعی در نگهداری بیشتر آنها و نگهداری کمتر پول می نماید. به طور کلی در اقتصاد مبتنی بر سازوکار بازار، نرخ بهره متغیر اصلی ایجاد کننده تعادل میان عرضه منابع مالی (وجوه قابل استقراض) و تقاضا برای آن منابع است. نرخ بهره عاملی است که از یک طرف پس اندازها را تجهیز می کند و از طرف دیگر پس اندازهای تجهیز شده را به نحو کارآیین مصارف مختلف (سرمایه گذاری) تخصیص می دهد. نتایج تجربی در اغلب کشورهای توسعه یافته و برخی از کشورهای در حال توسعه حاکی از آن است که بین نرخ بهره و پس انداز (عرضه منابع مالی) رابطه مستقیم و بین نرخ بهره و سرمایه گذاری (تقاضای منابع مالی) رابطه معکوس وجود دارد. به این معنی که با افزایش نرخ بهره، عرضه کنندگان منابع مالی اقدام به افزایش عرضه منابع خود به بانکها می کنند و از طرف دیگر تقاضا کنندگان منابع مالی، که سرمایه گذاران هستند، تقاضای خود را برای دریافت منابع مالی کاهش می دهند. بنابراین در اقتصادهای مبتنی بر سازوکار بازار نرخ بهره از تقاطع عرضه و تقاضای وجوه قابل استقراض در بازار پول به دست می آید.

۱۴. بدین ترتیب می توان گفت تغییر سیاست های مالیاتی در مورد سپرده های بانکی نیز با اثرگذاری بر نرخ بهره ای که عملاً عاید سپرده گذاران می شود، می تواند بر تمایل آنها نسبت به نگهداری پول موثر واقع شود. طبق مباحث نظری، با افزایش میزان سود پرداختی انتظار می رود سپرده گذاری در بانک افزایش یافته و برعکس با کاهش نرخ سود میزان سپرده گذاری کاهش یابد. البته باید توجه داشت که اثر نرخ تورم بر تصمیمات سپرده گذاران اهمیت زیادی دارد. به بیان دیگر، تنها سود اسمی ملاک تصمیم گیری نبوده و بایستی نرخ سود واقعی مدنظر قرار گیرد. در این راستا بدیهی است اگر نرخ سود پرداختی از میزان تورم بیشتر باشد، با مثبت شدن نرخ سود واقعی، افراد انگیزه کافی جهت سپرده گذاری خواهند داشت و بالعکس.

۱۵. در هر حالت وضع مالیات بر سود سپرده های بانکی به منزله کاهش سود پرداختی به افراد تلقی خواهد شد و طبق مبانی نظری انتظار می رود موجبات کاهش سپرده گذاری را در بانک های کشور فراهم آورد. در خصوص ادبیات نظری مالیات بر سود سپرده های بانکی، تاکید اصلی بر ترکیب سبد دارائیه می باشد. در این خصوص تحلیل ساده این است که با برقراری مالیات بر سود سپرده، خانوارها سعی می کنند با تغییر در ترکیب سبد دارایی خود از کاهش عایدی حاصل از دارایی ها جلوگیری نمایند که حاصل آن کاهش میزان سپرده گذاری در سبد دارایی خانوار است. با کاهش حجم سپرده، هزینه تسهیلات بانکی افزایش و حجم آن کاهش می یابد که در نظام های مالی بانک محور، موجب افزایش هزینه سرمایه گذاری و کاهش میزان آن می گردد و از این طریق بر رشد اقتصادی تاثیر منفی خواهد داشت. البته آزمون عملی این مسئله در کشور نیازمند بررسی و ارائه مدل های اقتصادی خواهد بود تا میزان اثر گذاری هر یک از عوامل بویژه نرخ سود پرداختی مشخص گردد.

۲-۳) آثار وضع مالیات بر درآمد حاصل از پس انداز

۱۶. در ادبیات نظری آثار مالیات بر سود سپرده در دو حوزه مورد بررسی قرار می گیرد. نخست اثر مالیات مذکور بر میزان پس انداز که در قالب مباحث تصمیم گیری مصرف بین دوره ای مطرح می شود و دیگری تاثیر مالیات بر ترکیب سبد داراییهاست که در ارتباط با تاثیر مالیات بر ارزشهای مورد انتظار از بازده و ریسک دارایی ها می باشد.

۱۷. در حوزه نخست افراد جامعه یا قرض گیرنده هستند (مقتضای تسهیلات) و یا قرض دهنده (سپرده گذار). به افرادی که مقداری از درآمد خود در دوره جاری را برای مصرف در دوره آتی پس انداز می کنند، بهره پرداخت می شود. تغییرات این نرخ بهره که می تواند ناشی از برقراری مالیات بر بهره سپرده ها باشد، موجب تغییر در ترکیب مصرف دوره جاری و آتی (پس انداز) می گردد. اثرات جانشینی و درآمدی ناشی از تغییرات نرخ بهره برای قرض گیرنده در یک جهت بوده و افزایش نرخ بهره موجب کاهش در قرض (پس انداز منفی) وی می گردد، اما با عنایت به اینکه اثرات درآمدی و جانشینی فرد قرض دهنده در جهت مخالف هم می باشند، اثر نهایی تغییرات نرخ بهره بر پس انداز وی نامشخص است و بستگی به فروضی دارد که در طراحی مدل در نظر گرفته می شود.

۱۸. در ساده ترین این مدلها، با فرض کامل بودن بازار سرمایه، اثر مالیات بر رفتار قرض گیرنده و قرض دهنده مورد بررسی قرار میگیرد. براساس این مدلها، اثر جانشینی و درآمدی مالیات برای فرد قرض گیرنده منفی بوده و لذا اثر کل کاهش نرخ بهره (ناشی از اخذ مالیات) برای قرض گیرنده موجب کاهش مصرف می شود. اما برای وام دهنده بستگی به اندزه نسبی اثرات جانشینی و درآمدی دارد و اثر کلی اخذ مالیات و کاهش نرخ بهره بر پس انداز نا مشخص است.

۱۹. اما در مدلهای پیشرفته تر برخی فروض در نظر گرفته شده حذف می شود که از آن جمله می توان به محدودیت در میزان تسهیلات اشاره نمود که به نامتقارن بودن اطلاعات در موسسات مالی اشاره دارد. در این زمینه سندمو^۱ (۱۹۸۵) در مطالعه خود به این نتیجه رسیده است که محدودیت در اعتبار منجر به کاهش حساسیت وام گیرندگان و پس انداز کنندگان نسبت به تغییرات نرخ بهره که می تواند ناشی از اعمال مالیات باشد، می شود. به این ترتیب وی با توجه به ناقص بودن بازارها و عدم تقارن اطلاعات در دنیای واقعی نشان می دهد که محدودیت و جیره بندی اعتبارات، سبب کاهش اثر جانشینی برای قرض گیرنده می شود. لذا متقاضیان تسهیلات در شرایط محدود بودن اعتبارات، دارای حساسیت کمتری نسبت به نرخ بهره (یا مالیات بر بهره) هستند. همچنین وی در ادامه با درونزا نمودن عرضه نیروی کار در الگوی مصرف دو دوره ای نشان می دهد که افراد سپرده گذار با کاهش نرخ بهره به دلیل کاهش اثر درآمدی، اقدام به عرضه نیروی کار بیشتر نموده و این امکان وجود دارد که پس انداز خود را افزایش دهند. در واقع با درونزا نمودن عرضه نیروی کار و امکان افزایش آن برای دوره دوم این امر محتمل است که با کاهش نرخ بهره پس انداز افزایش نیز یابد.

۲۰. در خصوص حوزه دیگر ادبیات نظری، مربوط به تاثیر مالیات سود سپرده بر ترکیب سبد داراییها، می توان مطالعاتی که تاثیر مالیات سود سپرده بر ترکیب سبد داراییها را مورد توجه قرار دادند، بررسی نمود. در این خصوص تحلیل ساده این است که با برقراری مالیات بر سود سپرده خانوارها سعی می کنند با تعییر در ترکیب سبد دارایی از کاهش عایدی حاصل از دارایی های خود جلوگیری نمایند که حاصل آن کاهش میزان سپرده گذاری در سبد دارایی خانوار است. در این خصوص سندمو (۱۹۸۵) بیان می کند از آنجا که مالیات بر عایدی دارایی، ارزش های انتظاری آتی حاصل از دارایی ها و ریسک آنها را تغییر می دهد با وضع مالیات بر

۱-Sandmo

عایدی برخی از دارایی ها، خانوارها به منظور کاهش ریسک کل و حفظ ارزشهای آتی، ترکیب سبد دارایی خود را تغییر می دهند.

۲۱. اما مسن^۱ (1968) و استیگلitz^۲ (1969) در چارچوب مطلوبیت انتظاری و با یک مدل ساده که در آن یک دارایی بدون ریسک و بازده (پول) و یک دارایی با ریسک و بازده وجود دارد، نشان می دهند که با برقراری مالیات بر عایدی دارایی ریسکی، سرمایه گذاران سهم دارایی ریسکی را در سبد دارایی افزایش می دهند. آنها در توجیه این مسئله بیان می کنند در شرایط بدون ریسک، مالیات بر عایدی، دارای اثر جانشینی منفی بر پس انداز است. اما در شرایط ریسکی، درآمدهای آتی حاصل از دارایی با ریسک همراه بوده و برقراری مالیات بر عایدی دارایی نه تنها ارزشهای انتظاری بلکه واریانس و گشتاورهای بالای تابع توزیع احتمال درآمد آتی را تحت تاثیر قرار می دهد. لذا سرمایه گذاران به منظور حفظ ارزش انتظاری، اقدام به افزایش سهم دارایی ریسکی در سبد داراییها می نمایند. به عبارتی با معرفی مالیات بر سود سپرده، نقدینگی از بازارهای بی ثبات به سمت بانک جریان می یابد و منجر به ثبات بیشتر در اقتصاد می گردد.

۲۲. سندمو (۱۹۸۵) نیز با گسترش مدل ساده ارائه شده در مطالعات مذکور به حالتی که در آن چند دارایی ریسکی وجود دارد، نتایج مسن و استیگلitz را مورد تأیید قرار می دهد.

۲۳. این نتایج در تضاد با نتایج مطالعاتی است که نشان می دهند کشورهایی که از ثبات اقتصادی و بازار مالی توسعه یافته برخوردارند وضع مالیات بر سود سپرده توجیه اقتصادی دارد، اما در جوامعی که از ثبات اقتصادی لازم برخوردار نیستند، اخذ مالیات از سود سپرده موجب خروج منابع مالی از بانکها و سرمایه گذاری آنها در بخش های غیر مولد اقتصادی (از قبیل بازار ارز و سکه) خواهد شد.

۲۴. به طور کلی نظر می رسد مطالعات انجام شده در خصوص مالیات مطلوب بر عایدی حاصل از پس انداز، نتایج واحدی را ارائه نمی کنند. در این خصوص سندمو با مرور مطالعات مشابه به این نتیجه می رسد که بخاطر تفاوت در قوانین مالیاتی و خاص بودن شرایط و ساختار حاکم بر بازارهای مالی هر کشور، ارائه قاعده مشخص برای نرخ مالیات بر بازده انواع دارایی دشوار است و سیاستهای مالیاتی در خصوص مالیات بر عایدی پس انداز باید براساس نهادها، ساختار بازار مالی و پولی و همچنین سیستم مالیاتی متناسب با هر کشور طراحی و اجرا

۱- Mossin

۲- Stiglitz

شود. فلدشتاین^۱ (۱۹۷۶) نیز با بررسی داده های ایالات متحده نتایج مشابهی را ارائه می کند. وی در این زمینه ساختار بازار و قوانین مالیاتی را مورد تاکید قرار می دهد.

۲۵. مطالعه کمینال^۲ (۲۰۰۲) نیز در خصوص تاثیر مالیات سود سپرده بر حجم سپرده حاکی از آن است که تاثیر این مالیات بر حجم سپرده، به عوامل زیادی از جمله درجه رقابت و سودآوری بانکها، میزان توسعه بازارهای مالی و وجود ابزارهای مالی کارا، درجه ریسک محیط سرمایه گذاری و قوانین مالیاتی بستگی دارد.

۳. تجربیات سایر کشورها و مطالعات پیشین

۳-۱) تجربیات سایر کشورها

۳-۱-۱) رفتار مالیاتی با انواع سود (درآمد بهره)

۲۶. در بخش نخست بررسی تجربیات سایر کشورها، نحوه رفتار مالیاتی با درآمد سود (بهره)^۳ ارائه می گردد. شایان ذکر است منشأ ایجاد درآمد سود (بهره) می تواند انواع سرمایه گذاری ها باشد که سپرده های بانکی و اوراق بهادار (مانند اوراق قرضه، خزانه، مشارکت و غیره) مهمترین آنها می باشد. اطلاعات ارائه شده در جدول (۱) نیز مربوط به نحوه رفتار مالیاتی با درآمد سود به طور کلی می باشد و بدین ترتیب ممکن است کشورها با هر یک از انواع مختلف درآمدهای سود (بهره)، رفتار متفاوتی را در پیش گیرند.

۱- Feldstein

۲- Caminal

۳ Interest income

جدول (۱): مالیات بر سود در برخی کشورهای جهان

ردیف	کشور	اشخاص غیرمقیم	اشخاص مقیم	توضیحات
۱	آرژنتین	۳۵-۱۵/۰۵	۶-۲۸	شرکت ها و اشخاص مقیمی که برای مقاصد مالیاتی ثبت نام کرده اند مشمول ۶٪ مالیات تکلیفی هستند (۲۸٪ در صورت عدم ثبت نام)
۲	آفریقای جنوبی	۰٪	۲۸٪	درآمد سود برای شرکت های مقیم با نرخ معمول مالیات بر درآمد شرکت ها مشمول مالیات خواهد بود. درآمد سود دریافتی توسط شرکت های غیر مقیم تنها در صورتی مشمول مالیات بر درآمد شرکت ها خواهد شد که منبع درآمد آن طی آن سال مالیاتی در آفریقای جنوبی حاصل شده و شرکت فعالیت های تجاری خود را از طریق مقر دائم واقع در آفریقای جنوبی به انجام رساند. شرکت مقیم آفریقای جنوبی صرف نظر از منبع، نسبت به درآمدهای خود از سطح جهان مشمول مالیات بر درآمد شرکت ها خواهد بود. اشخاص غیر مقیم نیز نسبت به درآمد خود از منبع آفریقای جنوبی مشمول مالیات می باشند. نرخ مالیات بر درآمد شرکت های مقیم و غیر مقیم برای سال مالیاتی از ۱ آوریل ۲۰۱۵ تا ۳۱ مارس ۲۰۱۶ نرخ یکنواخت ۲۸٪ می باشد.
۳	آلبانی	۱۵٪	۱۵٪	در آلبانی درآمد سود با نرخ ۱۵٪ مشمول مالیات می باشد.
۴	آلمان	۰٪	۲۵-۳۰٪	درآمد سود دریافتی به عنوان قسمتی از درآمد معمول شرکت مشمول مالیات است.
۵	آمریکا	۰-۳۰٪	۰-۳۰٪	درآمد سود به طور کلی مشمول مالیات بر درآمد می گردد.
۶	اتریش	۲۵٪ (گاهی ۰٪)	۲۵٪	درآمد سود مشمول مالیات با نرخ معمول مالیات بر درآمد شرکت ها و برابر با ۲۵٪ خواهد بود. از سال ۲۰۱۵، درآمد سود نسبت به سپرده گذاری ها یا اوراق بهادار بانک اتریشی، که در آن عامل پرداخت یا سپرده در اتریش واقع شده است، مشمول مالیات تکلیفی با نرخ ۲۵٪ خواهد بود. این مفاد برای اشخاص حقیقی غیر مقیم نیز قابل اعمال می باشد.
۷	اردن	۷٪	۵٪	
۸	ارمنستان	۱۰٪	۲۰٪	درآمد سود با نرخ استاندارد مالیات بر درآمد شرکت مشمول مالیات می گردد. نرخ استاندارد مالیات بر درآمد شرکت ها در ارمنستان برابر با ۲۰٪ می باشد.
۹	ازبکستان	۱۰٪	۱۰٪	درآمد سود مشمول ۱۰٪ مالیات تکلیفی در منبع است.
۱۰	اسپانیا	۲۱٪	۲۵٪	درآمد سود به عنوان درآمد معمولی تلقی شده و به نرخ استاندارد مالیات بر درآمد شرکت ها برای دوره های مالیاتی با شروع از سال ۲۰۱۵ برابر با ۲۸٪ و برای دوره های مالیاتی با شروع از سال ۲۰۱۶ و بعد از آن با نرخ ۲۵٪ مشمول مالیات می گردد.
۱۱	استونی	۰٪	۲۰٪	هیچگونه مالیات تکلیفی نسبت به پرداخت های صورت گرفته به عنوان درآمد سود به اشخاص غیر مقیم وجود ندارد. پرداخت های انجام شده به عنوان درآمد سود به اشخاص مقیم، مشمول مالیات تکلیفی با نرخ ۲۰٪ می باشد.
۱۲	افغانستان	۲۰٪	-	-

ردیف	کشور	اشخاص غیرمقیم	اشخاص مقیم	توضیحات
۱۳	اکراین	٪۱۵	٪۱۲	مطابق با قوانین حسابداری مالیاتی، درآمد سود دریافت شده توسط مؤدیان در درآمد مشمول مالیات آنها لحاظ می گردد.
۱۴	اکوادور	٪۰-٪۲۲-٪۲۵	٪۰-٪۲	در شرایط کلی، درآمد سود به عنوان بخشی از پایه مالیات بر درآمد شرکت برای شرکت های اکوادوری محسوب می شود. پرداختها به عنوان درآمد سود به شرکت های مقیم، مشمول نرخ ٪۰ تا ٪۲ مالیات تکلیفی است. هزینه های مالی پرداختی به اشخاص مقیم، مشمول مالیات تکلیفی با نرخ ٪۲ می باشد.
۱۵	الجزایر	٪۱۰	٪۲۳	درآمد سود به همراه درآمد شرکت، مشمول مالیات با نرخ ٪۲۳ خواهد بود.
۱۶	اندونزی	٪۲۰	٪۲۰	درآمد سود بابت سپرده های مدت دار یا سپرده های پس انداز و بابت ضمانت نامه های بانک اندونزی که توسط شرکت مقیم یا مقر دائم دریافت شده است، با نرخ نهایی ٪۲۰ مشمول مالیات می شود.
۱۷	ایتالیا	٪۱۲/۵-٪۲۶	٪۱۲/۵	درآمد سود بخشی از منبع مشمول مالیات می باشد. درآمد سود حاصل از اوراق بهادار دولتی نیز مشمول مالیات تکلیفی با نرخ ٪۱۲/۵ می باشد.
۱۸	ایسلند	٪۱۰	٪۲۰	درآمد سود ناشی از سپرده گذاری های بانکی، صندوق های تعاونی و سرمایه گذاری، اوراق بهادار، یا سایر اسناد مالی؛ هر نوع سود نرخ تبادلی؛ و هرگونه درآمد دیگری از دارایی های مالی مشمول مالیات با نرخ ٪۲۰ می گردد.
۱۹	بحرین	٪۰	-	-
۲۰	برزیل	٪۱۵-٪۲۵	٪۱۵/٪۲۵	
۲۱	بریتانیا	٪۲۰	٪۲۰	به عنوان قانونی کلی، قانون داخلی انگلستان شرکت ها را ملزم به پرداخت مالیات تکلیفی نسبت به درآمد سود پرداخت شده با نرخ ٪۲۰ نموده است. البته، استثنائاتی بر این قاعده وجود دارد.
۲۲	بلاروس	٪۱۰	٪۱۸	مالیات بر درآمد شرکت با نرخ استاندارد ٪۱۸ نسبت به درآمد سود حاصل توسط مؤسسه بلاروسی از شرکت مقیم دیگر اعمال می گردد. درآمد سود حاصل توسط مؤسسه بلاروسی از مؤسسه خارجی نیز، صرف نظر از این واقعیت که آن مؤسسه خارجی مالیات تکلیفی نسبت به درآمد سود پرداخت کرده باشد، مشمول نرخ ٪۱۸ مالیات بر درآمد شرکت بوده و توسط مؤسسه دریافت کننده در بلاروس قابل پرداخت خواهد بود.
۲۳	بلژیک	٪۱۵-٪۲۵	٪۳۳/۹۹	درآمد سود دریافتی توسط شرکت و اجاره ها و حق الامتیازهای دریافتی توسط شرکت به عنوان سود تجاری شناخته می شود و با نرخ عمومی مالیات بر درآمد شرکت ٪۳۳/۹۹ مشمول مالیات می شود.
۲۴	بلغارستان	٪۱۰	٪۱۰	درآمد سود در نتایج مالی شرکت لحاظ می شود و مشمول ٪۱۰ مالیات بر درآمد شرکت است.
۲۵	بنگلادش	٪۳۵	٪۱۰	-
۲۶	بوسنی و هرزگوین	٪۱۰	٪۱۰	درآمد سود در کل مشمول مالیات می گردد. مالیات تکلیفی بابت سود سهام با نرخ ٪۵ و بابت درآمد سود، حق الامتیاز و سایر مالیات های تکلیفی، چنانچه به موجب قرارداد مالیاتی کاهش نیافته باشد، با نرخ ٪۱۰ پرداخت می گردد.

ردیف	کشور	اشخاص غیرمقیم	اشخاص مقیم	توضیحات
۲۷	پاکستان	۱۰٪-۲۰٪	۱۰٪	درآمد سود حاصل توسط شرکت به عنوان درآمد آن شرکت از سایر منابع، مشمول مالیات خواهد بود. درآمد سود حاصل توسط شرکت غیر مقیم فاقد مقر دائم در پاکستان، مشمول مالیات تکلیفی با نرخ ۱۰٪ می گردد، به غیر از مواقعی که نرخ پایین تر در موافقتنامه اجتناب مربوط تعیین شده باشد.
۲۸	پرتغال	۲۵٪-۳۵٪	۲۵٪	درآمد سود بدست آمده توسط مؤدیان مالیاتی پرتغالی به عنوان بخشی از درآمد معمول مشمول مالیات است و با نرخ معمول مالیات بر درآمد شرکت مشمول مالیات می شود.
۲۹	تاجیکستان	۱۲٪	۲۵٪	قانون مالیاتی درآمد سود را به عنوان درآمد حاصل از هر گونه هزینه مرتبط با تعهد بدهی، از جمله بدهی مالیاتی، پرداخت برای هر گونه وام و مشارکت در سپرده گذاری تعریف می نماید. درآمد سود در تاجیکستان مشمول مالیات بر درآمد شرکت شده و می - بایست در مجموع درآمد سالانه محاسبه گردد.
۳۰	تایلند	۱۵٪-۱۰٪-۰٪	۱۵٪-۱٪-۰٪	درآمد سود به عنوان درآمد در سیستم تعهدی مشمول مالیات است.
۳۱	ترکمنستان	۱۵٪	۲۰٪	درآمد سود دریافتی حاصل از منابع ترکمنستان، توسط اشخاص غیرمقیم که دارای مقر دائم در ترکمنستان نیستند، مشمول ۱۵٪ مالیات تکلیفی است. نرخ فوق می تواند طبق معاهدات اجتناب مالیاتی کاهش یابد. درآمد سود دریافتی توسط اشخاص مقیم، مشمول مالیات بر درآمد شرکت است.
۳۲	جمهوری چک	۱۵٪-۳۵٪	۱۹٪	درآمد سود و حق الامتياز دریافتی توسط اشخاص مقیم مالیاتی چک در پایه مالیاتی استاندارد لحاظ شده و مشمول نرخ ۱۹٪ مالیات بر درآمد شرکت است. درآمد سود و حق الامتياز دریافتی توسط اشخاص غیر مقیم مالیاتی کشور چک از منبع چک مشمول ۱۵٪ مالیات تکلیفی است، مگر اینکه مشمول معافیت داخلی گردد یا در موافقتنامه مالیات مضاعف به گونه ای دیگر مقرر شده باشد.
۳۳	دانمارک	۲۵٪-۰٪	۲۲٪	درآمد سود به طور کلی مشمول مالیات بر درآمد می گردد. نرخ مالیات بر درآمد شرکتها برای سال مالیاتی ۲۰۱۵ برابر با ۲۳/۵٪ بوده و برای سال ۲۰۱۶ به ۲۲٪ کاهش پیدا کرده است.
۳۴	روسیه	۲۰٪	۲۰٪	درآمد سود به صورت تجمعی مشمول مالیات می گردد. نرخ مالیاتی استاندارد ۲۰٪ نسبت به درآمد سود اعمال می شود؛ به جز درآمد سود نسبت به اوراق بهادار دولت و شهرداری، که بسته به نوع اوراق نرخ های ۰٪، ۹٪ یا ۱۵٪ اعمال می شود. نرخ درآمد سود ممکن است طبق موافقتنامه های مالیاتی تا صفر درصد نیز کاهش یابد.
۳۵	رومانی	۱۶٪	۰٪	
۳۶	سريلانكا	۱۵	۱۰٪	درآمد سود بخشی از کل درآمد قانونی را تشکیل می دهد، مشروط بر اینکه طبق قانون مالیاتی معاف نباشد. درآمد سود معاف از مالیات عبارتست از درآمد سود ناشی از حسابهای پس انداز ارز خارجی در هر بانک تجاری؛ درآمد سود متعلق به هر شخص یا شرکت در خارج از سريلانكا بابت وام اعطایی بر حسب ارز خارجی توسط آن شخص یا شرکت به دولت سريلانكا، شرکت عمومی، مؤسسه دولتی، بانک تجاری، یا هر گونه تعهد دیگر، چنانچه وام از تاریخ ۱ آوریل ۲۰۱۲ اعطا شده باشد؛ یا درآمد سود متعلق به هر شخص سرمایه گذار در اوراق قرضه دولتی که بر حسب ارز خارجی تعیین شده است.

ردیف	کشور	اشخاص غیرمقیم	اشخاص مقیم	توضیحات
۳۷	سوریه	۷/۵٪	-	-
۳۸	سوئد	۰٪	۲۲٪	درآمد سود دریافت شده توسط شرکت، بر اساس مالیات بر درآمد شرکت مشمول مالیات خواهد بود. درآمد شرکت مشمول مالیات با نرخ ۲۲٪ خواهد بود.
۳۹	سوئیس	۰٪-۳۵٪	۳۵٪	درآمد سود حاصله مشمول مالیات بر درآمد است و هیچ ارتباطی با پرداخت درآمد سود به گروه مربوطه (شرکت وابسته یا سهامداران) و یا به گروه ثالث ندارد. مالیات تکلیفی ۳۵ درصدی سوئیس تنها نسبت به درآمد سود پرداختی توسط مؤسسات بانکی (یا پرداخت شده توسط شرکت های واجد شرایط پرداخت مالیاتی به عنوان «مؤسسات بانکی») به غیر بانکی ها، درآمد سود متعلق به اوراق قرضه، و درآمد سود متعلق به وام های شبیه به اوراق قرضه وضع می شود.
۴۰	شیلی	۴٪-۳۵٪	۲۷٪	مقررات مشخصی برای درآمد سود وجود ندارد. درآمد سود پرداختی به اشخاص غیر مقیم مشمول مالیات تکلیفی با نرخ عمومی ۳۵٪ است. درآمد سود متعلق به وام های اعطا شده به خارجیان توسط بانکها و مؤسسات مالی مشمول ۴٪ مالیات تکلیفی است.
۴۱	صربستان	۲۵٪-۲۰٪	۱۵٪	درآمد سود با نرخ مالیات بر درآمد شرکت مشمول مالیات ۱۵٪ خواهد شد.
۴۲	عراق	۱۵٪	۱۵٪	درآمد سود حاصل از انجام فعالیت های تجاری در عراق مشمول مالیات به نرخ معمول مالیات بر درآمد شرکت ها می گردد. نرخ مالیات بر درآمد شرکت در کلیه سطوح درآمدی در عراق برابر با ۱۵٪ می باشد.
۴۳	عمان	۰٪	۱۲٪	درآمد سود؛ مشمول مالیات بر درآمد کسب و کار است. هیچگونه مالیات تکلیفی نسبت به سود سهام و پرداخت های درآمد سود وجود ندارد.
۴۴	غنا	۸٪	۸٪	درآمد سود دریافتی توسط شرکت مقیم از شرکت مقیم دیگر، مشمول مالیات تکلیفی با نرخ ۸٪ است. با این وجود مالیات تکلیفی به موارد زیر اعمال نمی شود: درآمد سود پرداختی به اشخاص توسط مؤسسه مالی مقیم درآمد سود پرداختی به اشخاص از اوراق قرضه منتشر شده توسط دولت غنا درآمد سود دریافتی توسط مؤسسه مالی مقیم
۴۵	فرانسه	۰٪-۷۵٪	۳۳/۳۳٪	درآمد سود به طور کلی مشمول مالیات بر درآمد معمول و مالیات بر درآمد شرکت با نرخ استاندارد ۳۳/۳۳٪ می باشد.
۴۶	فیلیپین	۲۰٪	۲۰٪	درآمد سود متعلق به پس اندازهای بانکی، پس اندازهای مدت دار، جانشینهای پس انداز و جایگزینهای بازار پول دریافتی توسط شرکتهای داخلی یا خارجی مقیم از شرکتهای داخلی، مشمول ۲۰٪ مالیات نهایی هستند، در حالیکه درآمد درآمد سود ناشی از پس اندازهای ارز خارجی مشمول ۷/۵٪ مالیات نهایی است.
۴۷	قرقیزستان	۱۰٪	۱۰٪	درآمد سود باید در شمول کل درآمد سالیانه باشد و با نرخ مالیات بر سود استاندارد مشمول مالیات شود، مشروط به اینکه آن مالیات قبلاً مشمول مالیات تکلیفی به منبع پرداخت در قرقیزستان با نرخ ۱۰٪ نشده باشد.
۴۸	قزاقستان	۱۵٪-۲۰٪	۲۰٪	درآمد سود در مجموع درآمد سالانه مؤدی در نظر گرفته شده و با نرخ ۲۰٪ مالیات بر درآمد شرکت مشمول مالیات می گردد.
۴۹	قطر	۷٪	۱۰٪	درآمد سود حاصل در قطر و درآمد سود بانکی تحقق یافته در خارج از قطر، چنانچه حاصل از فعالیت مؤدی در قطر باشد، همچون درآمد معمول، مشمول مالیات می گردد.

ردیف	کشور	اشخاص غیرمقیم	اشخاص مقیم	توضیحات
۵۰	کاستاریکا	۱۵٪-۰٪	۸٪	درآمد سود ناشی از منابع مربوط به فعالیت های تجاری معمول، مشمول مالیات است. درآمد سود ناشی از سرمایه گذاری های صورت گرفته در شرکتهای مالی در نظام بانکی ملی، مشمول ۸٪ مالیات تکلیفی در منبع به عنوان مالیات قطعی است. درآمد سود ناشی از سرمایه گذاری های انجام شده در خارج از کشور، درآمد حاصل از منابعی غیر از منابع کاستاریکا محسوب شده و مشمول مالیات نخواهد بود.
۵۱	کامرون	۱۶٪/۵	۱۶٪/۵	درآمد سود مشمول مالیات تکلیفی ۱۶٪/۵ است.
۵۲	کانادا	۰٪-۲۵٪	۰٪	درآمد سود قابل دریافت یا دریافت شده توسط شرکت، به عنوان درآمد حاصل از کسب و کار یا دارایی مشمول مالیات خواهد بود.
۵۳	کرواسی	۱۵٪	۲۰٪	درآمد سود به عنوان بخشی از درآمد کل، با نرخ ۲۰٪ مشمول مالیات می گردد. درآمد حاصل از درآمد سود نسبت به وام ها میان شرکت های مرتبط در پایین ترین نرخ درآمد سود تجویز شده توسط وزارت دارایی یا بانک ملی کرواسی تعیین شده است (نرخ درآمد سود تجویز شده در کرواسی برابر با ۷٪ می باشد).
۵۴	کره	۱۵٪/۴/۲۰	۳۰٪/۲۵٪/۱۴	به استثنای برخی موارد، همه درآمد سود باید در ردیف درآمد مشمول مالیات لحاظ شود. به طور کلی، درآمد حاصل از درآمد سود به همان اندازه دریافت شده، در درآمد مشمول مالیات لحاظ می شود.
۵۵	کلمبیا	۳۳٪-۱۴٪-۵٪-۰٪	۳۳٪-۱۴٪	درآمد درآمد سود ناشی از فعالیتهای انجام شده در کلمبیا بخشی از مالیات بر درآمد شرکت محسوب می شود.
۵۶	کویت	۰٪	-	مالیات نسبت به سودهای سهام شرکت خارجی (خواه این سود سهام توسط شرکت کویتی توزیع شده باشد یا خیر) و نیز نسبت به هرگونه مبلغ دریافتی از سایر درآمدها در کویت (همچون درآمد سود، حق الامتیاز، خدمات فنی، و حق الزحمه مدیریت) اعمال می گردد.
۵۷	گرجستان	۱۵٪/۵	نرخ نسبت به درآمد سود و حق الامتیاز برای پرداختهای به کشورهای بهشت مالیاتی تا ۱۵٪ افزایش می یابد	
۵۸	لتونی	۰٪	۱۵٪	درآمد حاصل از درآمد سود مشمول نرخ مالیات بر درآمد شرکت ۱۵٪ است.
۵۹	لبنان	۱۰٪/۵	۵٪	درآمد سود توسط شرکت ها به درآمد مشمول مالیات آنها اضافه خواهد شد. برای مالیات تکلیفی اعمال شده بر حساب های بانکی، اوراق خزانه و اوراق قرضه منتشر شده، تا میزان مالیات بر درآمد شرکت تخفیف مالیاتی اعطا می گردد.
۶۰	لوکزامبورگ	۰٪	۲۹٪/۲۲	درآمد سود در یک سیستم تهردی شناسایی شده و به طور کامل با نرخ مؤثر ترکیبی مالیات بر درآمد شرکت ۲۹٪/۲۲ مشمول مالیات می گردد.
۶۱	لهستان	۲۰٪	۲۰٪	درآمد سود با سایر درآمدهای مشمول مالیات جمع می شود. نرخ عمومی مالیات تکلیفی نسبت به درآمد سود و حق الامتیاز پرداختی به غیرمقیمان برابر با ۲۰٪ است که می تواند بموجب موافقتنامه های مالیاتی کاهش یابد.

ردیف	کشور	اشخاص غیرمقیم	اشخاص مقیم	توضیحات
۶۲	لیتوانی	۱۰٪-۰٪	۱۵٪	درآمد سود، به عنوان درآمد مشمول مالیات تلقی شده و مشمول نرخ مالیات بر درآمد شرکت ۱۵٪ می گردد.
۶۳	مجارستان	۰٪	۰٪	طبق قوانین داخلی هیچگونه مالیات تکلیفی بر سود سهام، درآمد سود یا حق الامتیاز پرداختی به شرکت ها وجود ندارد.
۶۴	مراکش	۱۰٪-۰٪	۲۰٪	درآمد سود دریافت شده از نهادهای مقیم (به جز مؤسسات مالی) مشمول مالیات تکلیفی با نرخ ۲۰٪ می باشد.
۶۵	مصر	۲۰٪-۰٪	۲۰٪	
۶۶	مکزیک	۴۰٪-۳۵٪-۲۱٪- ۱۵٪-۱۰٪-۴/۹٪	۶/۰٪ (درآمد سود متعلق به اوراق بهادار)- ۲۰٪ (درآمد سود متعلق به اوراق بهادار غیرمشروط)	معمولاً درآمد سود دریافتی توسط شرکت های مکزیکی در سیستم تعهدی مشمول مالیات است و در درآمد ناخالص به حساب می آید. پرداخت ها به شرکت های مقیم در مکزیک عموماً مشمول مالیات تکلیفی نمی شود. مالیات تکلیفی نسبت به درآمد سود پرداختی مؤسسات مالی به سرمایه گذاران مقیم مکزیک، عموماً ۶/۰٪ از مبلغ سرمایه گذاری شده است.
۶۷	نیجریه	۱۰٪-۰٪	۱۰٪	درآمد سود قابل پرداخت به سرمایه گذار غیر مقیم مشمول مالیات تکلیفی ۱۰٪ می گردد که این مالیات نهایی است. اشخاص مقیم کشوری که با نیجریه دارای موافقتنامه اجتناب از اخذ مالیات مضاعف می باشند، از نرخ کاهش یافته ۵/۷٪ برخوردارند. درآمد سود دریافت شده توسط شرکت نیجریه ای مشمول مالیات با نرخ مالیات بر درآمد شرکت ۳۰٪، مشمول مالیات تکلیفی با نرخ ۱۰٪ به عنوان تهاوت در برابر مالیات نهایی می گردد. درآمد سود حاصل از اوراق بهادار دولتی از مالیات معاف است. درآمد سود نسبت به درآمد حاصل از حساب های داخلی ارز خارجی نیز از مالیات معاف می باشد.
۶۸	نیوزیلند	۱۵٪	۲۸٪-۳۳٪	-
۶۹	ویتنام	۵٪	۲۲٪	درآمد سود مشمول ۲۲٪ مالیات بر درآمد شرکت بوده و واجد شرایط برخورداری از مشوق های مالیاتی (شامل نرخ مالیاتی ترجیحی و معافیت/ تخفیف) نمی باشد.
۷۰	هنگ کنگ	۰٪	۰٪	درآمد حاصل از درآمد سود دریافت شده یا متعلق به شرکت، ناشی از انجام فعالیت های تجاری یا کسب و کار در هنگ کنگ، مشمول مالیات بر درآمد خواهد بود.

Source: PWC, 2015

۳-۱-۲) رفتار مالیاتی با سود سپرده

۲۷. در بخش قبلی، رفتار مالیاتی کشورها با انواع درآمد سود به طور کلی مورد بررسی قرار گرفت. اما در این بخش از مطالعه تجارب کشورها، به طور خاص رفتار مالیاتی آنها با درآمد ناشی از سود سپرده مرور می گردد.
۲۸. به طور کلی مالیات بر سود سپرده در واقع نوعی مالیات بر پس انداز می باشد. این مالیات که برای اولین بار در سال ۱۹۸۰ معرفی شد در طبقه بندی سیستم مالیاتی کشورها در قالب مالیات بر درآمد طبقه بندی شده است. براساس اطلاعاتی که در جدول شماره (۲) ارائه شده است، نرخ مالیات بر سود سپرده در کشورهایی که این مالیات در آنها وضع شده، دارای دامنه وسیعی می باشد و از ۳ درصد تا ۴۱ درصد در نوسان است. شایان ذکر است در برخی از کشورها از جمله هندوستان، ترکیه و فیلیپین نرخ مالیات بر سود سپرده برای اشخاص مقیم و غیرمقیم متفاوت می باشد و در برخی از آنها همانند کشورهای ترکیه و فیلیپین نرخ های مختلفی برای سپرده داخلی و سپرده ارزی در نظر گرفته شده است. همچنین در بین ۳۳ کشور مورد بررسی، در ۶ کشور سود سپرده های بانکی از مالیات معاف هستند.
۲۹. همانطور که ملاحظه می شود در بین کشورهای مورد بررسی، ایرلند با وضع مالیات بر سود سپرده با نرخ (۴۱ درصد) دارای بیشترین نرخ است. کمترین نرخ در میان کشورهایی که دارای مالیات بر نرخ سود سپرده هستند نیز مربوط به اروگوئه است که نسبت سود سپرده های بالاتر از یک یکسال، ۳ درصد و برای سپرده های کمتر از یکسال، ۵ درصد مالیات وضع می نماید. شایان ذکر است در بسیاری از کشورها، مالیات بر سود سپرده به صورت تکلیفی اخذ می گردد.
۳۰. نکته قابل توجه در مورد ایرلند این است که در سالهای گذشته نرخ مالیات بر سود سپرده در این کشور صعودی بوده است و از ۲۰ درصد در سال ۲۰۰۸ به تدریج به ۴۱ درصد در سال ۲۰۱۴ رسیده است. البته در این کشور مالیات افراد بالای ۶۵ سال و از کار افتاده مسترد می گردد.
۳۱. نگاهی به لیست کشورهای جدول (۲) حاکی از آن است که اعمال مالیات بر سود سپرده تنها به کشورهای توسعه یافته و یا در حال توسعه و همچنین به منطقه خاصی از جهان تعلق ندارد و در بین همه گروه ها هم اعمال مالیات بر سود سپرده و هم معافیت سود سپرده ها از مالیات به چشم می خورد.

جدول (۲): مالیات بر سود سپرده در برخی کشورهای جهان

ردیف	نام کشور	نرخ مالیات بر سود سپرده (%)
۱	ایرلند	۴۱
۲	استرالیا	۲۵
۳	پرتغال	۲۵
۴	بریتانیا	۲۰ (حد آستانه برای شمول وجود دارد)
۵	ایسلند	۲۰
۶	اندونزی	۲۰
۷	فیلیپین	سود سپرده های داخلی ۲۰ و ارزی ۷٫۵ درصد. معافیت اشخاص خارجی از مالیات بر سود سپرده های ارزی
۸	اسلواکی	۱۹٫۳۵
۹	سنگال	۱۸
۱۰	کامرون	۱۶٫۵
۱۱	رواندا	۱۵
۱۲	عراق	۱۵
۱۳	ژاپن	۱۵
۱۴	فنلاند	۱۲٫۵
۱۵	روسیه	۲۰
۱۶	اسپانیا	۱۹-۲۳
۱۷	بلغارستان	۸
۱۸	سریلانکا	۱۰
۱۹	فرانسه	همانند سایر درآمدها مشمول مالیات است و برای اشخاص حقوقی ۳۳
۲۰	ازبکستان	۱۰
۲۱	ترکیه	از سپرده های لیر کمتر از ۶ ماه، بین ۶ ماه و یکسال و بیش از یکسال به ترتیب ۱۵، ۱۲، ۱۰ درصد. از سپرده های ارز کمتر از ۶ ماه، بین ۶ ماه و یکسال و بیش از یکسال به ترتیب ۱۸، ۱۵، ۱۳ درصد.
۲۲	هندوستان	برای اشخاص حقیقی ۱۰٫۲ درصد و برای اشخاص حقوقی ۲۰٫۴ درصد مالیات اخذ می شود.
۲۳	نیکاراگوئه	۱۰
۲۴	عربستان	۵
۲۵	اروگوئه	با نرخ ۳ درصد برای سود سپرده های بیش از یکسال و با نرخ ۵ درصد برای سود سپرده های کمتر از یکسال.
۲۶	آلبانی	۰-۱۳
۲۷	بلاروس	۱۳
۲۸	آذربایجان	معاف
۲۹	اسلونی	معاف
۳۰	قبرس	معاف
۳۱	مالزی	معاف
۳۲	چین	معاف
۳۳	آرژانتین	معاف

Source: PWC . Ernst & Young(ey)

ب- مطالعات تجربی

۳۲. همانطور که در قسمت قبل بیان گردید، مالیات بر سود سپرده های بانکی در بسیاری از کشورها در حال اجراست. با این وجود مطالعات و تحقیقات زیادی در مورد آثار این نوع مالیات بر میزان سپرده گذاری افراد صورت نگرفته است. در این مورد می توان به دو تحقیق صورت پذیرفته توسط هملگارن و نیکودم^۱ (۲۰۰۹) و نیلز جوهانسن^۲ (۲۰۱۴) که اخیراً در این خصوص صورت پذیرفته است، اشاره کرد. هملگارن و نیکودم در مقاله ای تحت عنوان "ارزیابی اولین سال اجرای مالیات دستوری بر پس اندازهای اروپایی ها"، تأثیرات اقتصادی مالیات اعمال شده بر پس انداز مشتریان اروپایی را مورد بررسی قرار داده اند. در این مطالعه از اطلاعات آماری کشورهای عضو اتحادیه اروپا و پانزده کشور دیگر استفاده شده است. این تحقیق به معرفی یک سیستم مالیاتی بر سود پرداختی توسط سایر کشورها به مشتریان اروپایی، به منظور جلوگیری از فرار مالیاتی می پردازد. بر اساس این تحقیق مالیات وضع شده هیچ گونه تأثیر عمده ای بر مقدار پس اندازها نداشته است.

۳۳. نیلز جوهانسن نیز در مطالعه ای دیگر به بررسی مالیات بر سود سپرده ها در بانک سوئیس و مسئله فرار مالیاتی پرداخته است. اصلاحات جدید اروپا با وضع مالیات بر سود دریافتی توسط سپرده گذاران اروپایی که در بانک های سوئیس حساب دارند، سعی در جلوگیری از این نوع فرار مالیاتی کرده است. در این تحقیق با مقایسه دو گروه اروپاییان (گروه متأثر از مالیات) و غیر اروپاییان (گروه غیر متأثر) به این نتیجه رسیده است که تنها در فاصله ۳ ماه بعد از معرفی این قانون، میزان سپرده گذاری توسط اروپاییان ۳۰ تا ۴۰ درصد کاهش یافته است و در سایر کشورها که سود سپرده ها معاف از مالیات است، سپرده گذاری شده است. البته بایستی توجه نمود که در این کشورها به دلیل راحتی نقل و انتقال منابع مالی بین کشورها، کوچکترین تغییر در سیاستهای یک کشور می تواند به سرعت بر رفتار فعالین اقتصادی تأثیر گذاشته و منابع مالی را به سمت کشورهایی که سود بیشتری برای سپرده گذاران دارد هدایت نماید.

^۱ Hemmelgarn and Nicodeme

^۲ Johannesen

۴. پیامدهای اخذ مالیات از سود سپرده های بانکی

۳۴. به طور کلی جهت تصمیم گیری صحیح درخصوص حذف معافیت مالیاتی سود سپرده های بانکی و اخذ مالیات از این محل، دو پیامد عمده بایستی مدنظر قرار گیرد:

➤ تأثیر بر رفتار سپرده گذاران

➤ اثرات درآمدی

۳۵. پیامد نخست که به نوعی هزینه حذف این معافیت محسوب می شود، در حقیقت نگرانی اصلی تصمیم گیران در این حوزه را تشکیل می دهد که باعث می شود، آنها با احتیاط کامل در این حوزه تصمیم گیری نمایند.

۳۶. مورد دوم درآمدهای مالیاتی است که در صورت حذف معافیت نصیب دولت می گردد. این مورد در زمره منافع اخذ مالیات از سود سپرده های بانکی می گنجد و به ویژه در شرایطی که دولت به دنبال مسیریایی برای افزایش درآمدهای مالیاتی است از اهمیت به سزایی برخوردار است.

نهایتاً مدنظر قرار دادن دو پیامد فوق و مقایسه هزینه ها و منافع حاصله، می تواند به اتخاذ تصمیمات مطلوب در این حوزه منجر گردد.

الف- بررسی رفتار سپرده گذاران

۳۷. عمده نگرانی در خصوص وضع مالیات بر سود سپرده های بانکی اثر منفی این نوع مالیات بر انگیزه های مردم بر سپرده گذاری منابع مالی در بانک هاست. همان گونه که در بخش مبانی نظری ذکر شد با اعمال مالیات و کاهش سود، ممکن است بخشی از سپرده گذاری ها از سیستم بانکی خارج شده و با کاهش حجم سپرده های پس انداز و تغییر در ترکیب سپرده های بانکی، از قدرت وام دهی بانک ها کاسته گردد که این امر می تواند به کاهش سرمایه گذاری در اقتصاد منجر شود.

۳۸. جهت بررسی تأثیر وضع مالیات بر سود سپرده بر رفتار سپرده گذاران، می توان در قالب مدلهای اقتصادسنجی و با در نظر گرفتن متغیرهای مختلفی که بر سپرده گذاری دارای تأثیر هستند، اثر تغییر نرخ سود بر میزان سپرده ها را برآورد نمود. علاوه بر این می توان به طور ساده میزان سپرده های بانکی در سالهای مختلف را همراه با تغییرات نرخ سود بررسی نمود. از آنجا که اخذ مالیات از سود سپرده، در حقیقت بر سودی که عملاً عاید سپرده گذار

می شود تأثیر می گذارد، مطالعه میزان حساسیت سپرده ها نسبت به تغییر سود می تواند به صورت غیرمستقیم اثر وضع مالیات را مشخص نماید.

➤ برآورد تأثیر اخذ مالیات بر سود سپرده بر رفتار سپرده گذاران

۳۹. از آنجا که مطالعات تجربی در خصوص نحوه تأثیر گذاری عوامل متعدد بر سپرده گذاری ممکن است در کشورهای مختلف، نتایجی متفاوتی دربر داشته باشد و حتی با توجه به شرایط حاکم در کشورها با مبانی نظری نیز در تعارض باشد، انجام مطالعات تجربی در این خصوص در هر کشوری ضروری به نظر می رسد. در ایران نیز نوفرستی و همکاران در سال ۱۳۹۳ در مقاله ای تحت عنوان "اثر وضع مالیات بر سود سپرده های پس انداز بانکی" به بررسی وضع این نوع مالیات پرداخته اند که در این قسمت از گزارش از نتایج این مقاله استفاده می شود.

۴۰. در مقاله فوق سعی شده است تا با پیش بینی تأثیر تغییر نرخ سود سپرده های پس انداز بر حجم سپرده ها، اثر این مالیات بر حجم سپرده ها و میزان درآمد مالیاتی دولت مورد بررسی قرار گیرد. برای این منظور الگویی برای تقاضای سپرده های بانکی به صورت تابعی از نرخ سود که می تواند مشمول مالیات نیز شود تصریح شده و تابع مربوطه به کمک داده های سری زمانی سال های ۱۳۴۵ تا ۱۳۹۱ برآورد شده است.

۴۱. بر این اساس، مدل نهایی سپرده های بانکی به صورت زیر ارائه گردیده است:

$$LDT = f(LGDPNO, LPN4569, LEX, LVEX, R, D)$$

در رابطه فوق LDT لگاریتم حجم سپرده های مدت دار بانکی^۱ واقعی است. LGDPNO لگاریتم تولید ناخالص داخلی بدون نفت به قیمت های ثابت سال ۸۳، LEX لگاریتم نرخ ارز در بازار آزاد و LVEX لگاریتم نوسانات نرخ ارز می باشد. همچنین LPN4569 متغیر ساختار سنی جمعیت است که در گروه سنی ۴۵ تا ۶۹ سال دارای تأثیر مثبت بر تقاضای پول می باشد. R نرخ سود واقعی سپرده های مدت دار بانک ها و در نهایت D متغیر مجازی را نشان می دهد.

رابطه تعادلی بلندمدت استخراج شده الگو به صورت زیر ارائه شده است:

$$LDT = 0.96195LGDPNO + 4.1282LPN4569 + 0.49211LEX - 0.077258LVEX + 0.01688R - 0.5581D - 1.1449D6062 - 0.40478D7576$$

(6.9992) (6.6284) (6.6198) (-2.0772) (3.1070) (-2.7178) (-9.0050) (-3.1123)

^۱ شامل مجموعه سپرده های پس انداز یک ساله، دوساله، سه ساله و پنج ساله است.

۴۲. یافته های مقاله حاکی از آن است که گرچه کاهش نرخ سود واقعی در صورت اعمال مالیات، منجر به کاهش حجم سپرده های پس انداز بلندمدت بانکی می شود، اما کوچک بودن ضریب این متغیر، بیان کننده این مسئله است که اعمال مالیات بر پس انداز بلندمدت باعث کاهش گسترده در حجم سپرده های بانکی نخواهد شد. به بیان دیگر با یک واحد درصد کاهش در نرخ سود تنها ۰,۰۱۶ واحد درصد از سپرده های بلند مدت به سپرده های جاری و اسکناس و مسکوک تبدیل خواهد شد و این امر تاثیر چشمگیری بر کاهش حجم سپرده های بانکی نخواهد داشت.

➤ بررسی نوسانات میزان سپرده ها

۴۳. همان گونه که ذکر شد در اقتصادهای مبتنی بر سازوکار بازار نرخ بهره از تقاطع عرضه و تقاضای وجوه قابل استقراض در بازار پول به دست می آید. اما در کشورهایی که بازارهای مالی، ضعیف و محدود هستند، ممکن است پیش بینی های تئوریک به وقوع نپیوندند.

۴۴. در ایران، می توان مطرح کرد که پس انداز کنندگان برای تبدیل وجوه پس انداز خود به انواع دارایی ها به دو متغیر تغییرات قیمت ها (نرخ تورم) و نرخ سود سپرده های بانکی توجه می کنند و بر اساس الگوی ریسک پذیریشان دست به انتخاب می زنند. همان گونه که ذکر شد براساس برخی مباحث تئوریک انتظار می رود با افزایش نرخ سود سپرده ها، میزان سپرده گذاری در بانکها نیز افزایش یابد و هنگام کاهش نیز عکس موضوع اتفاق افتد. همچنین با در نظر گرفتن تورم و در نتیجه نرخ سود واقعی، انتظار می رود که اگر سود سپرده های بانکی در سطح پایین تر از نرخ تورم قرار گیرد، سپرده ها به سمت خرید کالاهایی که قادر به حفظ ارزش پول آن ها باشند، انتقال یابند. چرا که افزایش سطح عمومی قیمت ها نه تنها قدرت خرید سود سپرده های بانکی را کاهش می دهد، بلکه قدرت خرید اصل سپرده ها را نیز تحلیل می برد.

۴۵. اما بررسی های تجربی نشان می دهد که عملاً چنین رابطه ای در کشور مشاهده نمی شود. براساس اطلاعات جدول (۳) و (۴) به رغم این که میزان نرخ سود واقعی در سال های مورد بررسی در کشور منفی بوده است، حجم سپرده های واقعی مدت دار بیشتر شده این امر بیانگر اقبال عمومی مردم نسبت به سپرده های بانکی است، که لزوماً متأثر از میزان سود پرداختی نبوده است.

جدول (۳): میزان سپرده های مدت دار بانکی طی سال های ۱۳۸۳-۱۳۹۲ ارقام به میلیارد ریال

سال	به تفکیک بانک		به تفکیک نوع سپرده		مجموع (اسمی)	مجموع (واقعی) سال پایه: ۱۳۹۰
	بانکهای دولتی	بانکهای غیردولتی	کوتاه مدت	بلند مدت		
۱۳۸۳	۳۰۹،۵۲۶	۳۹،۶۲۳	۱۵۹،۸۶۸	۱۸۹،۲۸۱	۳۴۹،۱۴۹	۹۶۷،۱۷۱
۱۳۸۴	۳۹۲،۶۵۳	۹۷،۰۴۰	۴۸۹،۶۹۳	۲۲۳،۲۹۲	۷۱۲،۹۸۵	۱،۷۹۱،۴۲۰
۱۳۸۵	۵۳۰،۴۶۲	۱۷۶،۶۳۹	۳۵۳،۶۶۹	۳۵۳،۴۳۴	۷۰۷،۱۰۳	۱،۵۸۵،۴۳۳
۱۳۸۶	۶۴۶،۳۱۸	۲۶۹،۶۶۷	۴۹۵،۶۰۹	۴۲۰،۳۷۶	۹۱۵،۹۸۵	۱،۸۳۸،۱۱۶
۱۳۸۷	۷۹۵،۱۲۹	۳۸۲،۵۱۵	۵۶۷،۴۵۸	۶۱۰،۱۸۵	۱،۱۷۷،۶۴۳	۱،۷۸۱،۶۰۸
۱۳۸۸	۵۱۶،۵۱۸	۱،۰۰۵،۸۰۴	۶۷۳،۳۶۵	۸۴۸،۹۵۷	۱،۵۲۲،۳۲۲	۲،۰۷۹،۶۷۵
۱۳۸۹	۶۰۵،۹۷۳	۱،۲۸۰،۷۳۶	۷۷۰،۳۰۹	۱،۱۱۶،۳۹۹	۱،۸۸۶،۷۰۸	۲،۲۹۲،۴۷۶
۱۳۹۰	۷۳۷،۹۳۷	۱،۵۶۰،۰۰۱	۸۶۹،۹۱۰	۱،۴۲۸،۰۲۸	۲،۲۹۷،۹۳۸	۲،۲۹۷،۹۳۸
۱۳۹۱	۹۹۳،۴۱۸	۲،۰۶۶،۵۵۳	۱،۳۲۷،۳۲۷	۱،۷۳۲،۶۴۵	۳،۰۵۹،۹۷۱	۲،۳۴۴،۸۰۵
۱۳۹۲	۱،۲۴۳،۴۳۷	۳،۰۸۰،۷۰۷	۱،۹۹۲،۱۵۸	۲،۳۳۱،۹۸۶	۴،۳۲۴،۱۴۴	۲،۴۵۹،۶۹۵

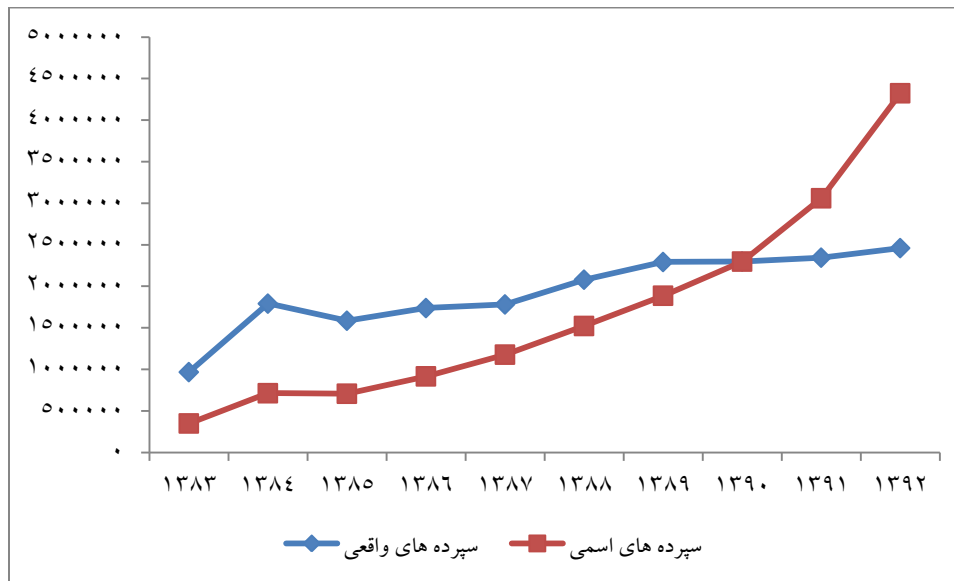
منبع: بانک مرکزی، خلاصه تحولات اقتصادی کشور

جدول (۴): نرخ سود سپرده های بانکی طی سال های ۱۳۸۳-۱۳۹۲ ارقام به درصد

سال	به تفکیک نوع سپرده		نرخ تورم	حداکثر نرخ سود واقعی
	یک ساله	پنج ساله		
۱۳۸۳	۷	۱۷	۱۵،۲	۱،۸
۱۳۸۴	۷	۱۷	۱۰،۳	۶،۷
۱۳۸۵	۷	۱۶	۱۱،۹	۵،۱
۱۳۸۶	۷	۱۶	۱۸،۴	-۲،۴
۱۳۸۷	۹	۱۹	۲۵،۴	-۶،۴
۱۳۸۸	۹	۱۷	۱۰،۸	-۲،۶
۱۳۸۹	۶	۱۷	۱۲،۴	-۴،۶
۱۳۹۰	۷	۲۰	۲۱،۵	-۱،۵
۱۳۹۱	۷	۲۰	۳۰،۵	-۱۰،۵
۱۳۹۲	۷	۲۲	۳۴،۷	-۱۲،۷

منبع: بانک مرکزی

نمودار (۱): روند سپرده های اسمی و واقعی طی سالهای ۱۳۸۳-۱۳۹۲

۴۶. همچنین محاسبه ضریب همبستگی بین میزان سپرده های واقعی و نرخ سود واقعی نیز چنین امری را تأیید می کند (ضریب همبستگی در سالهای مورد بررسی، برابر با ۰,۴- به دست آمده است).

۴۷. جمع بندی بررسی تأثیر وضع مالیات بر سود سپرده بر میزان سپرده گذاری، این نتیجه را در پی دارد که نرخهای سود، تأثیر چندانی بر میزان سپرده گذاری در بانکها ندارد و در صورت تعیین نرخ مالیاتی منطقی برای این بخش، می توان معافیت اعطایی به این بخش را حذف نمود.

ب- اثرات درآمدی اخذ مالیات از سود سپرده

۴۸. در اغلب کشورهایی که بر سود سپرده های بانکی مالیات وضع می شود، این درآمد نیز همراه با سایر درآمدها در محاسبه درآمد مشمول مالیات محاسبه می گردد و در نتیجه از سود سپرده های بانکی طبق نرخ عمومی مالیات بر درآمد موجود برای اشخاص حقیقی و اشخاص حقوقی، مالیات اخذ می گردد. البته اجرای صحیح این رویه به ویژه در مورد اشخاص حقیقی با چالش هایی مواجه است، زیرا مستلزم اجرای سیستم مالیات بر جمع درآمد برای این اشخاص می باشد. به همین دلیل می توان با وصول این مالیات به صورت تکلیفی، مشکلات اجرایی آنرا به حداقل رساند. در مورد اخذ مالیات از سود سپرده های بانکی اشخاص حقوقی نیز به آسانی می توان درآمد مربوط به سود سپرده های بانکی را در محاسبه درآمد مشمول مالیات محاسبه نمود. نتیجه امر برای سیستم فعلی مالیاتی ایران، اخذ مالیات از سود سپرده های بانکی اشخاص حقوقی به نرخ ۲۵ درصد است.

۴۹. به طور کلی با توجه به مشکلات و چالش هایی اجرایی احتمالی (به خصوص در مورد اشخاص حقیقی) و به منظور حداقل نمودن هزینه های وصول، اخذ مالیات بر سود سپرده های بانکی به صورت تکلیفی دارای اولویت می باشد. بدین صورت که بانکها هنگام واریز و پرداخت سود متعلقه به حسابها، مالیات مربوطه را طبق نرخ مشخصی، به حساب سازمان امور مالیاتی واریز نمایند. در این مسیر می توان از دو نرخ جداگانه برای سپرده های اشخاص حقیقی و حقوقی استفاده کرد که به دلیل پیامدهایی که در خصوص فعالیتهای مرتبط با اجتناب مالیاتی دارد، به نظر می رسد اتخاذ این رویه نتایج مطلوبی به همراه نداشته باشد. بنابراین در صورت بهره گیری از سیستم مالیات تکلیفی در این حوزه، استفاده از یک نرخ واحد برای اشخاص حقیقی و حقوقی، دارای توجیه می باشد.

۵۰. همچنین به منظور کاهش پیامدهای اجرایی، تعیین حد آستانه ای برای اینکه درآمدهای کسب شده ناشی از سود بانکی مشمول مالیات شوند قابل بررسی می باشد. از سوی دیگر می توان اشخاصی که تنها منبع درآمدی آنها سود دریافتی از سپرده های بانکی است از این مالیات معاف نمود.

۵۱. مسأله مهم بعدی، تخمین میزان درآمدهای مالیاتی حاصله از اجرای این نوع مالیات است. در حقیقت تصمیم نهایی در خصوص اجرا یا عدم اجرای مالیات بر سود سپرده های بانکی پس از مقایسه هزینه های اجرای این نوع مالیات (هزینه های اقتصادی و وصول) با درآمدهای حاصله ممکن می گردد. از اینرو و در ادامه میزان درآمدهای مالیاتی که در سالهای گذشته با فرض عدم معافیت های موجود در ماده ۱۴۵ ق.م.م می توانست نصیب دولت گردد در قالب سناریوهای مختلف محاسبه شده است. بدین منظور و با توجه به اینکه برای سپرده های مختلف، نرخهای متفاوتی در نظام بانکی کشور وجود دارد و از آنجا که اطلاعات دقیقی از میزان هر یک از سپرده ها به تفکیک در دسترس نیست، ابتدا با استفاده از آمار کلی میزان سپرده های سرمایه گذاری در بانکها و بهره گیری از حداقل و حداکثر نرخ های سود سپرده های بانکی طی سالهای ۹۲-۱۳۸۳، کمترین و بیشترین مقدار سودی که در هر یک از این سالها به سپرده های بانکی قابل پرداخت بوده است محاسبه می گردد.

جدول (۵): میزان سود پرداختی به سپرده های بانکی طی سال های ۱۳۹۲-۱۳۸۳ ارقام به میلیارد ریال و درصد

سال	نرخ سود		میزان سود پرداختی
	یک ساله	پنج ساله	
۱۳۸۳	٪۷	٪۱۷	۱۳,۲۵۰
۱۳۸۴	٪۷	٪۱۷	۱۵,۶۳۰
۱۳۸۵	٪۷	٪۱۶	۲۴,۷۴۰
۱۳۸۶	٪۷	٪۱۶	۲۹,۴۲۶
۱۳۸۷	٪۹	٪۱۹	۵۴,۹۱۷
۱۳۸۸	٪۹	٪۱۷,۵	۷۶,۴۰۶
۱۳۸۹	٪۶	٪۱۷	۶۶,۹۸۴
۱۳۹۰	٪۷	٪۲۰	۹۹,۹۶۲
۱۳۹۱	٪۷	٪۲۰	۱۲۱,۲۸۵
۱۳۹۲	٪۷	٪۲۲	۱۶۳,۲۳۹

منبع: بانک مرکزی، محاسبات تحقیق

۵۲. با برآورد میزان سود پرداختی به سپرده ها می توان رقم مالیات قابل وصول از آنها را تخمین زد. لازم به ذکر است با وجود اینکه در ماده ۱۴۵ ق.م.م ذکر شده که سپرده هایی که بانکها یا موسسات اعتباری غیربانکی مجاز نزد هم می گذارند از معافیت مالیاتی برخوردار نیستند، اما با توجه به فقدان اطلاعات و عدم امکان تفکیک این نوع سپرده، در انجام محاسبات، رقم کل سپرده ها مورد استفاده قرار گرفته است.

۵۳. برای محاسبه درآمدهای مالیاتی قابل وصول، چهار سناریو با نرخهای مالیات بر سود سپرده به میزان ۱۰، ۱۵، ۲۵ و ۵ درصد را برای ۹۲-۱۳۸۳ مورد بررسی قرار می دهیم. در این میان، نرخ ۲۵ درصد برابر با نرخ مالیات بر شرکتهاست که مربوط به حالتی است که معافیت درآمد ناشی از سود سپرده حذف شده و این درآمد در محاسبه درآمد مشمول مالیات محاسبه گردد. نرخ ۵ درصد را نیز به عنوان حداقل نرخ که کشورهای مورد بررسی که در آنها این نوع مالیات وضع می شود از آن استفاده می کنند، در سناریوی جداگانه مورد بررسی قرار می دهیم. همچنین نرخهای ۱۵ و ۱۰ درصدی را به عنوان نرخهای میانه مدنظر قرار می دهیم. در جدول (۵)، آمار مالیات قابل وصول در سالهای ۹۲-۱۳۸۳ قابل مشاهده است.

۱) دریافت مالیات از سود سپرده های بانکی به نرخ ۲۵٪:

بر اساس این سناریو حداقل مالیاتی که در سال ۱۳۹۲ قابل وصول بود برابر با ۴۰,۸۱۰ میلیارد ریال (نرخ سود ۷ درصدی نسبت به سپرده های بانکی) و حداکثر آن نیز رقم ۲۳۷,۸۲۸ میلیارد ریال (نرخ سود ۲۲ درصدی نسبت به سپرده های بانکی) می باشد. میانگین درآمدهای وصولی نیز در این سناریو برابر با ۱۳۹,۳۱۹ میلیارد ریال می شود که این رقم برابر با ۳۳٪ درآمدهای مالیاتی وصول شده در سال ۱۳۹۲ می باشد.

۲) دریافت مالیات از سود سپرده های بانکی به نرخ ۱۵٪:

بر اساس این سناریو حداقل مالیاتی که در سال ۱۳۹۲ قابل وصول بود برابر با ۲۴,۴۸۶ میلیارد ریال (نرخ سود ۷ درصدی نسبت به سپرده های بانکی) و حداکثر آن نیز رقم ۱۴۲,۶۹۷ میلیارد ریال (نرخ سود ۲۲ درصدی نسبت به سپرده های بانکی) می باشد. میانگین درآمدهای وصولی نیز در این سناریو برابر با ۸۳,۵۹۱ میلیارد ریال می شود که این رقم برابر با ۲۰٪ درآمدهای مالیاتی وصول شده در سال ۱۳۹۲ می باشد.

۳) دریافت مالیات از سود سپرده های بانکی به نرخ ۱۰٪:

بر اساس این سناریو حداقل مالیاتی که در سال ۱۳۹۲ قابل وصول بود برابر با ۱۶,۳۲۴ میلیارد ریال (نرخ سود ۷ درصدی نسبت به سپرده های بانکی) و حداکثر آن نیز رقم ۹۵,۱۳۱ میلیارد ریال (نرخ سود ۲۲ درصدی نسبت به سپرده های بانکی) می باشد. میانگین درآمدهای وصولی نیز در این سناریو برابر با ۵۵,۷۲۸ میلیارد ریال می شود که این رقم برابر با ۱۳,۵٪ درآمدهای مالیاتی وصول شده در سال ۱۳۹۲ می باشد.

۴) دریافت مالیات از سود سپرده های بانکی به نرخ ۵٪:

بر اساس این سناریو حداقل مالیاتی که در سال ۱۳۹۲ قابل وصول بود برابر با ۸,۱۶۲ میلیارد ریال (نرخ سود ۷ درصدی نسبت به سپرده های بانکی) و حداکثر آن نیز رقم ۴۷,۵۶۶ میلیارد ریال (نرخ سود ۲۲ درصدی نسبت به سپرده های بانکی) می باشد. میانگین درآمدهای وصولی نیز در این سناریو برابر با ۲۷,۸۶۴ میلیارد ریال می شود که این رقم برابر با ۷٪ درآمدهای مالیاتی وصول شده در سال ۱۳۹۲ می باشد.

جدول (۶): مالیات از دست رفته ناشی از عدم وضع مالیات بر سود سپرده های بانکی طی سال های ۱۳۹۲-۱۳۸۳

ارقام به میلیارد ریال و درصد

سال	نرخ مالیات بر سود: ۲۵٪		نرخ مالیات بر سود: ۱۵٪		نرخ مالیات بر سود: ۱۰٪		نرخ مالیات بر سود: ۵٪	
	حداقل	حداکثر	حداقل	حداکثر	حداقل	حداکثر	حداقل	حداکثر
۱۳۸۳	۳,۳۱۲	۱۴,۸۳۹	۱,۹۸۷	۸,۹۰۳	۱,۳۲۵	۵,۹۳۶	۶۶۲	۲,۹۶۸
۱۳۸۴	۳,۹۰۸	۳۰,۳۰۲	۲,۳۴۵	۱۸,۱۸۱	۱,۵۶۳	۱۲,۱۲۱	۷۸۲	۶,۰۶۰
۱۳۸۵	۶,۱۸۵	۲۸,۲۸۴	۳,۷۱۱	۱۶,۹۷۰	۲,۴۷۴	۱۱,۳۱۴	۱,۲۳۷	۵,۶۵۷
۱۳۸۶	۷,۳۵۷	۳۶,۶۳۹	۴,۴۱۴	۲۱,۹۸۴	۲,۹۴۳	۱۴,۶۵۶	۱,۴۷۱	۷,۳۲۸
۱۳۸۷	۱۳,۷۲۹	۵۵,۹۳۸	۸,۲۳۷	۳۳,۵۶۳	۵,۴۹۲	۲۲,۳۷۵	۲,۷۴۶	۱۱,۱۸۸
۱۳۸۸	۱۹,۱۰۲	۶۶,۶۰۲	۱۱,۴۶۱	۳۹,۹۶۰	۷,۶۴۱	۲۶,۶۴۰	۳,۸۲۰	۱۳,۳۲۰
۱۳۸۹	۱۶,۷۴۶	۸۰,۱۸۵	۱۰,۰۴۸	۴۸,۱۱۱	۶,۶۹۸	۳۲,۰۷۴	۳,۳۴۹	۱۶,۰۳۷
۱۳۹۰	۲۴,۹۹۰	۱۱۴,۸۹۷	۱۴۹۹۴	۶۸,۹۳۸	۹,۹۹۶	۴۵,۹۵۹	۴,۹۹۸	۲۲,۹۷۹
۱۳۹۱	۳۰,۳۲۱	۱۵۲,۹۹۹	۱۸,۱۹۳	۹۱,۷۹۹	۱۲,۱۲۹	۶۱,۱۹۹	۶,۰۶۴	۳۰,۶۰۰
۱۳۹۲	۴۰,۸۱۰	۲۳۷,۸۲۸	۲۴,۴۸۶	۱۴۲,۶۹۷	۱۶,۳۲۴	۹۵,۱۳۱	۸,۱۶۲	۴۷,۵۶۶

منبع: محاسبات تحقیق

۵۴. همان گونه که ملاحظه می شود، مقدار مالیاتی که از طریق وضع مالیات بر سود سپرده قابل وصول می بود، حتی در صورت اعمال نرخ پایین ۵ درصدی، رقم قابل ملاحظه ای است. در جدول (۶)، اثر وضع مالیات ۵ درصدی بر سود سپرده های بانکی بر نرخ های سودی که عملاً نصیب سپرده گذاران می شود به تفکیک نوع سپرده برای سال ۱۳۹۲ ارائه شده است. طبق ارقام این جدول، بیشترین تأثیری که وضع نرخ ۵ درصدی مالیات بر سود عایدی سپرده گذاران دارد مربوط به سپرده های پنج ساله است که برابر با ۱ درصد می باشد. به بیان دیگر اعمال این نوع مالیات، نرخ سود ۲۰ درصدی را در عمل به ۱۹ درصد می رساند. میزان این اثر برای سایر سپرده ها، کمتر نیز می باشد. همان گونه که ملاحظه می گردد وضع مالیات ۵ درصدی بر سود سپرده های بانکی، تأثیر بسیار کمی بر نرخ های سود دارد.

۵۵. همچنین می توان مقدار کاهش در میزان سپرده ها را نیز برآورد کرد. طبق مطالعه صورت گرفته توسط نوفرستی و همکاران که در بخش های پیشین مورد اشاره قرار گرفت، ضریب برآوردی کاهش سپرده بر اثر کاهش نرخ سود برابر با ۰,۰۱۶ واحد درصد است. براین اساس وضع مالیات ۵ درصدی نسبت به سود سپرده های بانکی، منجر به کاهش ۳۴۵۹ میلیارد ریالی در میزان کل سپرده ها می گردد. این رقم نیز در مقایسه با رقم کل سپرده های مدت دار بانکی در این سال کاهش ناچیزی را نشان می دهد. این امر موید این نکته است که برقراری مالیات

بر سود سپرده های بانکی با توجه به میزان درآمدی که عاید دولت خواهد نمود، دارای تبعات منفی و هزینه ای بسیار کمی در جامعه است و لذا می توان نسبت به برقراری این نوع مالیات اقدام نمود.

جدول (۷): تغییر در نرخ سود سپرده های بانکی با وضع مالیات ۵ درصدی در سال ۱۳۹۲ ارقام به درصد

مدت سپرده	نرخ سود سپرده	نرخ سود عایدی سپرده گذار پس از وضع مالیات	کاهش در سود عایدی
یکساله	۱۷	۱۶,۱۵	۰,۸۵
دو ساله	۱۸,۵	۱۷,۵۷۵	۰,۹۲۵
سه ساله	۱۹	۱۸,۰۵	۰,۹۵
چهار ساله	۱۹,۵	۱۸,۵۲۵	۰,۹۷۵
پنج ساله	۲۰	۱۹	۱

ج- مقایسه مالیات بر سود با منابع مختلف درآمدی

۵۶. برای درک بهتر اهمیت و میزان درآمدی که مالیات بر سود سپرده های بانکی می تواند نصیب دولت نماید، در جدول (۸) میزان درآمد برآوردی ناشی از این نوع مالیات (با فرض نرخ ۵ درصدی) با عملکرد مالیات بر درآمد حقوق و مالیات بر درآمد مشاغل در سال ۱۳۹۲ مورد مقایسه قرار گرفته است.

۵۷. در سال ۱۳۹۲ کل مالیات وصولی (مالیتهای مستقیم و کالا و خدمات) برابر با ۴۱۳,۸۵۲ میلیارد ریال بوده است. از این میزان مالیات حقوق کارکنان بخش عمومی با رقم ۲۱,۳۸۲ میلیارد ریال دارای سهم ۵,۲ درصدی، مالیات حقوق کارکنان بخش خصوصی با رقم ۲۸,۵۵۸ میلیارد ریال دارای سهم ۶,۹ درصدی و مالیات مشاغل با رقم ۲۱,۳۲۴ میلیارد ریال دارای سهم ۵,۲ درصدی بوده است. این در حالی است که براساس محاسبات صورت گرفته و با فرض اعمال مالیات بر سود سپرده های بانکی با نرخ ۵ درصد، میانگین وصولی این نوع مالیات برابر با ۲۷,۸۶۴ میلیارد ریال برآورد می شود که ۶,۷۳ درصد کل مالیات وصولی در سال ۱۳۹۲ می باشد. به عبارت دیگر وصولی این نوع مالیات در حدود مالیات حقوق کارکنان بخش خصوصی و بیشتر از مالیات حقوق کارکنان بخش عمومی و مالیات مشاغل خواهد بود. توجه به این نکته همراه با در نظر گرفتن هزینه های پایین وصول در این نوع مالیات، اهمیت مالیات بر سود سپرده های بانکی را بیش از پیش آشکار می نماید.

جدول (۸): مقایسه مالیات بر نرخ سود بانکی با برخی منابع مالیاتی در سال ۱۳۹۲ ارقام به میلیارد ریال و درصد

عنوان		وصولی سال ۱۳۹۲		سهم از
				مالیاتیهای مستقیم مالیاتیهای مستقیم و کالا و خدمات
مالیات حقوق کارکنان بخش عمومی		۲۱,۳۸۲	٪۷,۶۹	٪۵,۲
مالیات حقوق کارکنان بخش خصوصی		۲۸,۵۵۸	٪۱۰,۲۸	٪۶,۹
مالیات مشاغل		۲۱,۳۲۴	٪۷,۶۷	٪۵,۲
مالیات بر سود سپرده های بانکی برآوردی با نرخ ۵ درصدی		۲۷,۸۶۴	٪۱۰,۰۲	٪۶,۷

۵. نتیجه گیری و پیشنهادات

۵۸. یکی از مهمترین مأموریت های نظام مالیاتی کشور در راستا کاهش بودجه عمومی دولت به درآمدهای نفتی و افزایش سهم مالیات در آن با توجه به شرایط اقتصادی موجود و نیز تأکید قوانین و مقررات (از جمله قانون برنامه پنجم توسعه)، اصلاح و هدفمند نمودن معافیت های مالیاتی می باشد. در این راستا در گزارش حاضر پیامدهای اصلاح ماده ۱۴۵ ق.م.م که ناظر بر معافیت مالیاتی سود متعلق به حساب های پس انداز و سپرده های مختلف نزد بانک های ایرانی است، از نظر اقتصادی و مالیاتی مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.
۵۹. با توجه به اصل عدالت و برابری در نظام مالیاتی و ماهیت درآمدهای منفعل که در متن گزارش به تفصیل در مورد آن بحث شده است، اخذ مالیات از سود سپرده بانکی ضروری می باشد.
۶۰. بالا بودن نرخ سود سپرده، دارای عوارضی مانند کاهش انگیزه فعالیت اقتصادی، جریان نقدینگی از بخشهای مولد اقتصاد به سمت نظام بانکی، افزایش نرخ سود تسهیلات اعطایی بانکها و کاهش توان فعالان اقتصادی است که در نهایت می تواند کاهش ظرفیت مالیاتی اقتصاد کشور و در نتیجه درآمدهای مالیاتی را در پی داشته باشد.
۶۱. عمده نگرانی در خصوص وضع مالیات بر سود سپرده های بانکی اثر منفی این نوع مالیات بر انگیزه های مردم بر سپرده گذاری منابع مالی در بانک هاست. با اعمال مالیات و کاهش سود، ممکن است بخشی از سپرده گذاری ها از سیستم بانکی خارج شده و با کاهش حجم سپرده های پس انداز و تغییر در ترکیب سپرده های بانکی، از قدرت وام دهی بانک ها کاسته گردد که این امر می تواند به کاهش سرمایه گذاری در اقتصاد منجر شود.
۶۲. براساس مدل های تئوریک، با در نظر گرفتن فروض مختلف، نتایج متفاوتی حاصل می گردد. بدین ترتیب که در برخی مدل ها، کاهش سود سپرده (اعمال مالیات) منجر به کاهش حجم سپرده ها و در نتیجه سرمایه گذاری می گردد. در حالی که مدل های مختلفی نیز وجود دارند که نتیجه اخذ مالیات از سود سپرده را حرکت نقدینگی از بازارهای بی ثبات به سمت بانکها و ایجاد ثبات اقتصادی می دانند.
۶۳. به نظر می رسد نمی توان الگوی واحدی مبنی بر تأثیر اعمال مالیات بر سپرده های بانکی ارائه نمود و چگونگی اثر گذاری آن به عوامل مختلفی مانند ساختار بازار مالی و پولی، وجود ابزارهای مالی کارا و سیستم مالیاتی آن کشور بستگی دارد.
۶۴. اثر تغییر نرخ سود بانکی (به عنوان عاملی جایگزین نرخ مالیاتی) بر حجم سپرده های بانکی در ایران با استفاده از روش های مبتنی بر اقتصاد سنجی مورد مطالعه قرار گرفته است. طبق بررسی های به عمل آمده در مطالعات

مختلف اثر تغییر یک واحد درصد نرخ سود تاثیر بسیار اندکی بر حجم سپرده های بانکی مدت دار خواهد داشت (منفی ۰,۰۱۶ واحد درصد) که دغدغه و نگرانی موجود در این بخش را رد می نماید.

۶۵. همچنین بررسی رفتار سپرده گذاران نشان می دهد به رغم این که میزان نرخ سود واقعی در سال های مورد بررسی در کشور منفی بوده است، حجم سپرده های واقعی مدت دار بیشتر شده که این امر نشان می دهد رفتار سپرده گذاران نسبت به سپرده های بانکی لزوماً متأثر از میزان سود پرداختی نبوده است.

۶۶. آثار درآمدی وضع مالیات بر سپرده های بانکی را می توان در سناریوهای مختلف مورد بررسی قرار داد. با توجه به ویژگی های نظام مالیاتی کشور، در صورت تصمیم به برقراری این نوع مالیات، به نظر می رسد اعمال تکلیفی آن و به صورت واحد برای انواع سپرده گذاران گزینه مطلوبی می باشد.

۶۷. طبق محاسبات صورت گرفته سهم این نوع مالیات در صورت برقراری با نرخ ۵ واحد درصد، بیش از سهم مالیات مشاغل و معادل سهم مالیات حقوق از درآمدهای مالیاتی کشور خواهد بود. لذا با عنایت به اثر درآمدی آن در کشور و نیز هزینه پایین وصول آن، وضع و برقراری این نوع مالیات می تواند دستیابی اهداف راهبردی سازمان را تسهیل نماید.

۶۸. با توجه به مشکلات و چالش هایی اجرایی احتمالی و به منظور حداقل نمودن هزینه های وصول، اخذ مالیات بر سود سپرده های بانکی به صورت تکلیفی و با نرخی واحد برای اشخاص حقیقی و حقوقی دارای اولویت می باشد. همچنین تعیین حد آستانه برای شمول مالیات و اعطای معافیت برای اشخاصی که تنها منبع درآمدی آنها سود دریافتی از سپرده های بانکی است قابل بررسی می باشد.

۶. منابع و مآخذ

- خداداد کاشی، فرهاد، "بررسی چالش ها و امکان سنجی وضع مالیات بر سود سپرده های بانکی"، سازمان امور مالیاتی کشور
- نوفرستی، محمد و همکاران، "اثر وضع مالیات بر سود سپرده های پس انداز بانکی"، ۱۳۹۳
- سری های زمانی بانک مرکزی
- آمار خزانه داری کل کشور
- PWC, Worldwide Tax Summaries, Corporate Taxes, 2015/16